

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Pigtraad-Gestapofangen

Nr. 2
April
1988

Billedhuggeren Knud Nellemoses mesterværk »Erindring«, som han har drømt om at lave siden 2. verdenskrig.

Kammeraternes Hjælpefond

Stiftet 1945

Henveldelse om hjælp i henhold til fondens fundats rettes til kontorchef, cand.jur. Hans Andersen, Sløssevej 19, 4894 Øster Ulslev. 03 86 55 59.

Henvendelse ang. feriehjemmet på Kegnæs rettes til overlærer Preben Feddersen, 5874 Lundeberg, Hesselager. 09 25 14 77. (Der er 7 senge). Feriehjemmets adresse er: Flejmosen 4, Østerby, 6470 Syd-Als, Als. 04 46 53 42. Tilsynsførende: fru Karin Boysen, Østerbyvej 46, Østerby, 6470 Syd-Als, tlf. 04 46 51 75.

Medlemmer: Iflg. fundatsen paragraf 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre.

På fondens møde den 24. september 1977 besluttedes det, at fondens virksomhed især skulle samles om at videreføre feriehjemmet på Kegnæs, at videreføre bladet »Pigtraad« og at søge sikret, at 4. maj fortsat højtideligholdes i Ryvangen.

Forretningsudvalget:

Formand: Kontorchef, cand. jur. Hans Andersen.

Sløssevej 19, 4894 Øster Ulslev. Tlf. 03 86 55 59.

Næstformand: Civilingeniør Mogens Dyre,

Hestehavevej 3, Sjellerupskov, 6430 Nordborg. Tlf. 04 45 86 22.

Kasserer: Skræddermester Povl Brandt, Glerupvej 19, 2610 Rødovre. Tlf. 02 91 13 72.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg. Tlf. 06 81 07 09.

Overlærer preben Feddersen, Caroline Amalievej 11, Lundeberg, 5874 Hesselager. Tlf. 09 25 14 77.

Den øvrige bestyrelse består af:

Kontorchef Niels Christian Andersen Volmersvej 5, 6330 Padborg Tlf. 04 67 31 53	Læge Axel Jørgensen Duebrødrevej 14, 9000 Aalborg Tlf. 08 12 06 70	Overbetjent Ejler Mortensen Nørregade 6, 6440 Augustenborg Tlf. 04 47 17 04
Sektionschef Hans Bøjlund Skovparken 7, 6000 Kolding Tlf. 05 52 96 11	Obers K. Kjeldsen Tingagerhjemmet, 5750 Ringe Tlf. 09 62 31 63	Redaktør Johs. Rasmussen Ømkulevej 9, 7100 Vejle Tlf. 05 82 65 72
Sparekassedirektør Einer Hauberg Holballe 3, 6473 Tandslet Tlf. 04 44 76 04	Tandtekniker Leo Kæraa Dalsvinget 1, 8270 Højbjerg Tlf. 06 27 04 28	Provst Poul Riis Hostrupsgade 9, 4200 Slagelse Tlf. 03 53 35 34
Direktør G. Jespersen Gullestrupvej 7, 7400 Herning Tlf. 07 12 11 84	Herreekviperingshandler Carl Otto Larsen, Lærkevej 6, 6440 Augustenborg. Tlf. 04 47 11 60	Maskinmester H.P. Skjoldborg Skovbrinken 9, 6400 Sønderborg Tlf. 04 42 57 07
Direktør Bernth Johannesson Jacobys Allé 16, 2.th., 1806 Frederiksberg C. Tlf. 01 31 86 86	General Fl. B. Larsen Lundsgårdsvej 16, Sorø Tlf. 03 63 59 20	Solveig Skjøtt Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse Tlf. 02 48 56 74
Forvalter Axel Lauritzen Lundtofteparken 42, 2.tv., 2800 Lyngby tlf. 02 88 12 42		

FANGESAMMENSLUTNINGENS REKREATIONSFOND

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreationsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningsskema kan rekvireres hos formanden: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75 pct. af rekreationsopholdet samlede pris, dog max. kr. 4.000.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreationshjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningsskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreationsopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det på påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Bladet

Pigtraad - Gestapofangen

Udkommer med 7 numre i år.

(De lige mdr. + november).

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Poul Nielsen,

Bavnebjergspark 6,

3520 Farum

02 95 22 08

Telefontid: kl. 17-18

Årsabonnement 60,- kr.

Udenfor Skandinavien betales et portotillæg på 30,- kr.

Giro 9 31 54 54.

Eventuelle fejl i besørgelsen af bladet rettes hurtigst muligt ved henvendelse til udleveringspost-kontoret.

REDAKTION

Johs. Fosmark

(ansvarshavende)

Chr. Winthers Vej 1

8600 Silkeborg

06 81 07 09

Villy Mørk Jensen

Sjorringvigvej 6, Sjorring

7700 Thisted

07 97 12 71

TRYK

Fjerritslev Avis Offset

INDE I BLADET:

Nellemose har udødeliggjort

Muselmanen35

Mads Nielsens frihedssang36

Forbyd nazisterne opstilling39

De sidste dage i Stutthof41

Lagergeld og Prämienschein44

Frihedsfonden: Ny formand46

100-årsdag for Carl Hammerich ..47

Runde dage48

En usædvanlig vandrebog51

Forkortelser om lejrene53

Om Theresienstadt55

Foreningerne55-60

Frihedsmuseet60

Mindeord61

Bøger62

De følgende numre af vort blad udkommer 15/6 1987 og 15/8 1988. Stof må være redationen i hænde senest 4 uger før de nævnte dage.

Pigtraad - Gestapofangen

NR. 2

April 1988

43. ÅRGANG

Organ for Kammeraternes Hjælpefond og Sammenslutningen af danske fanger fra
Frihedskampen 1940-45

Buchenwald-klubben . Dachau-klubben . Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen
Landsforeningen Gestapo-Fangerne . Foreningen af Gestapofanger fra besættelsen . Hannover-Stöcken-gruppen
Horserød-Foreningen . Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme
Ravensbrück-gruppen . Sachsenhausen-foreningen . Stutthof-foreningen . Theresienstadt-foreningen

Knud Nellemose har udødeliggjort Muselmanden

Billedhuggeren Knud Nellemose fyldte 80 år den 12. marts. Han selv ligesom markerede den runde dag ved at udstille sit nyeste arbejde på Den Frie, der åbnede den 20. februar. Skulpturen kalder han »Erindring«, og det er en muselmand fra anden verdenskrigs tyske KZ-lejre: En kravlende skygge af et menneske, der skæver op og ind i den menneskelige samvittighed.

Kunstanmelderne er enige i deres bedømmelser. Det frie Aktuells kunstanmelder Alex Steen skriver således:

»Gennem Nellemoses følsomme fingeraftryk oplever man hans »Erindring« fra dengang han selv var en fremtrædende modstandsmand. Skulpturen er et nødskrig, som også har adresse til i dag, mere end 40 år efter, hvor menneskene ikke er blevet klogere, men stadig udsætter hinanden for vold og tortur. Skulpturen er rystende og uhyggelig, men trods den luren de død både smuk og uendelig levende.«

Netop denne skulptur har kunstneren drømt om at lave siden anden verdenskrig. Den er erhvervet af Statens Kunstfond, men det er endnu ikke besluttet, hvor den skal opstilles.

Paul Thygesen er den dansker, der har givet den mest træffende skildring af muselmanden. I bogen »Danske i tyske koncentrationslejre« skriver han:

Han kommer gående ude langs randen af appelpladsen, og er vel på vej til et sted, hvor han kan forrette sin nødtørft. Han går meget langsomt - foroverbøjet - med sjokkende skridt, som når små børn leger tog. Støvlerne er uden snøreband, og de slubrer om hans nøg-

ne fødder. Af og til går han i stå - standser blot. Måske har han sit tæppe over hovedet, og man ser kun de lange skelletformede ben stikke ud forneden.

Derfor hedder han »MUSELMAND«.

Han er det engyldige slutprodukt efter de fleste sygdomme og det levende udtryk for forbrydernes mål. Han er følgen af roer og cellulose.

Han præger Revieret. Han præger hele lejren.

Øjenhulerne er store, og øjnene stirrer tomt frem uden at fæstne sig ved omgivelserne. Kindbenene træder skarpt frem over det sted, hvor der skulle have været en kind, og læber og mund er tørre og skorpedækkede.

Måske ser man ham nøgen en dag, når han på en skramlende blokvogn bliver trukket over til en barak, der ligger nærmere krematoriet. Så kan man tælle alle ribbenene i hans brystkasse og rigtigt se, hvor den kontrasterer mod det indsunkne underliv. Man kan også under den stramme hud se bækkenets knogler tegne sig skarpt som på et skelet, og man kender også skelettets form på de radmagre arme og ben, hvor ledkonturerne prominere og knoglernes

Nellemoses befrielsesmonument i Silkeborg blev afsløret den 4. maj 1951. Det er rejst nær Gudenåen. På en sokkel af bornholmsk granit står en ung nøgen mand, en bronzefigur, i hvis holdning og undrende udtryk befrielsen er symboliseret. På soklens tre sider har Nellemose desuden i relieffer skildret besættelsestidens historie. På den fjerde side er indhugget et vers, forfattet af digteren Paul la Cour.

Knud Nellemose står her ved sit udkast til figuren i Århus. Den huggede han senere i granit

form er synlige for enhver, der gider se på ham.

Men der er ingen, som har interesse for hans anatomi - forlængst er han gledet ind i vanens sløve billede, hvor han gemt i underbevidstheden findes som et ganske naturligt fænomen i den daglige tilværelse.

Han er sløv, afstumpet - uden stolte drømme og tanker. Han er beskidt, og han har altid ekskrementer i bukserne.

En dag dør han uden selv at opdage det.

Det kan tage sin tid, før andre opdager det, for han forandrer sig ikke. Men en gang var han et menneske - og måske elskede han livet.

*

Faktisk kan man godt sige, at Knud Nellemose har omsat Paul Thygesens skildring til den nu så gribende skulptur.

*

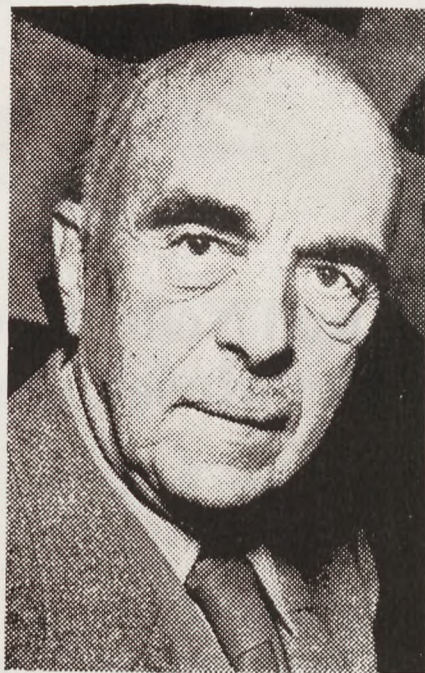
Knud Nellemose, der for øvrigt er en bror til Karin Nellemose, er uddannet på Akademiet hos Einar Utzon-Frank. Han har udført talrige portrætter og relieffer.

I 1972 tegnede han dronning Margrethe-frimærket, og i 1982 skabte han statuen af kong Frederik den IX. Han har været medlem af Den Frie siden 1945. Han har modtaget talrige hæderspriser og -medaljer samt mindelegater.

F-k.

Frihedssangen, der blev skrevet af apotekeren Mads Nielsen

Af Johannes Rasmussen, Vejle

Digteren Mads Nielsen

Digteren, apoteker Mads Nielsen, som var søn fra en kendt slægtsgård i Vester Velling ved Langå, hvor der i en stolpe i en bindingsværkslænge er indridset »P.M.S. Anno 1725«, havde sin mor fra denne gård.

Selv kom den begavede dreng ind på Latinskolen i Randers og sluttede med 4. klasses hovedeksamen i 1895 for i 1904 at blive cand.pharm. Som ung var han bl.a. på samme apotek i Aalborg som Jacob Paludan. Så forskellige i livsstil - J.P. meget satirisk og samfundskritisk, M.N. religiøs og stiltfærdig - så forenedes de dog i et gryende forfatterskab, som bare udviklede sig såre forskelligt. Men for begge gælder, at der var kvalitet bag.

Mads Nielsen blev 1932 apoteker i Vester Skerninge på Fyn for i 1943 at få et større by-apotek i Kolding, hvor han var, til han tog sin afsked i 1953 og bosatte sig i Åbyhøj ved Århus. Her har jeg besøgt ham. Endnu har jeg et par af hans digtsamlinger i dialekt. Og et langt håndskrevet brev fra ham, så smukt formet som var det kalligraferet. Han døde 1958.

*

Han var livet igennem knyttet til FDF, KFUM og Indre Mission og en

produktiv skribent, som helst satte sine fine små iagttagelser i poesi. Og en pen, der lige smidigt formede dagens budskaber, erindringens glimt eller kig ind til »troens klenodie«. Og lige smukt og præcist, hvad enten det skete i jysk dialekt eller i purt rigsmål. Debuten skete 1898 i Herning Folkeblad med et digt ved dronning Louises død.

I 1910 kom et helt bind digte »Vej og Sti«. Siden blev det til mange samlinger så vel som digte i aviser og tidsskrifter.

Mads Nielsen har skrevet »Giv aldrig tabt«, hvori det jo hedder »Først da er du en slagen mand, / men spænd hver ilter evne / til værn for, hvad du vil og kan«. Og verset slutter: »Den knøs, som stod i stridens brand / blev mand«. Det er vist utallige FDF- og KFUM-sammenkomster, hvor man har brugt denne sang. Den hører til de slidstærke.

Mads Nielsen er også far til det sært lysende, enkle digt, i salmetone, hvor det i første vers hedder:

*Der er nogle, der bestandigt går,
som de gik Kongebud
og er vidnesbyrd iblandt os
om så kongelig en Gud.
Deres smil er som et solskin,
som et solskin og en fred.
Vejen, som vi selv skal følge,
bliver skønnere derved.*

I august 1939 så han ligesom i et syn vor verdens vanvid på afgrundens rand. I 14 store vers »Søndag over Europa«, hvor flere lande nævnes ved navn, skriver han i to af versene bl.a.:

*Hører du den dumpe drønen.
Fodslagene af millioner,
der marcherer gennem
landene i jernfast takt?*

*Under græsset og blomsterne
dirrer jorden af millionernes
drønende takt.*

*Ustandseligt. Ustandseligt...
Er stjerne blevet vanvittige
og roserne afsindige?*

*Er det ruiner og lemlæstelse
menneskets hjerte vil?*

*Hvem tør stå frem og forkynde,
at djævelen ikke er til?*

*

Omkring 4. og 5. maj mindes man hans sang på fire små vers: »En lærke letted«. Eller som han vist i starten kaldte den »Danmark frit«. Anslaget fint og let »En lærke letted, og tusind fulgte, / og straks var luften et væld af sang«. Og han slutter i sidste vers: »Nu er det forår og Danmark frit, / velsign det, Herre, fra sund til klit«. Intet pompøst eller hult. Intet had eller pop. Men læs selv

sangen. I Højskolesangbogen (hvis De har den rette udgave, vel at mærke). Eller i De unges Sangbog.

Mads Nielsen har fortalt, at han i foråret 1945 tilbragte en lille ferie hos en broder på slægtsgården ved Langå. Så kom der en ekspres-telefonsamtale fra hans apotek i Kolding. Han tænkte, er det nu sprængt i luften af tyskerne? Men, nej. Kolding KFUM havde en op-ringning fra Københavns KFUM, at M.N. måtte skrive en frihedssang. Det var danske venner i Sverige, som illegalt havde skrevet hjem, at M.N. var manden, der kunne forme en sådan sang.

Han følte sig ikke oplagt, men begyndte dog næste dag på en travetur at digte. Han prøvelæste det for sin kone, som bad ham gå videre med oplæget.

Senere spredtes sangen hurtigt i Kolding, hos spejderne, i Kristelig Lytterforening m.fl. steder.

Og en af byens præster, P. Tobiassen, fik i hast komponeret en melodi til den hos overlærer Mathias Christensen, Kolding. For præsten skulle holde en stor frihedsfest.

Siden er den smukke sang, med rette, gået sin sejrsgang ud over Danmark. Alene fredssommeren blev det til 8.000 særtryk med den.

Vi er mange - jeg tror stadig flere, som årene går — der synes, Mads Nielsens sang er den fineste frihedssang, vi har om de fem år 1940-45.

Nellemoses skulptur til Frøslev-lejren?

Bestyrelsen for foreningen: »Frøslev-lejrens Venner« holdt bestyrelsesmøde i Fredericia den 18. marts. Man vedtog her at rette en henvendelse til Statens Kunstfond om at få Nellemoses: Muselmanden opstillet i Frøslev-lejren.

De reserverede 5.000 pakker til sig selv

- Men mange af pakkerne beholdt tyskerne uden videre.

Da lejren i Neuengamme blev rømmet, fandt man 5.000 gavepakker, som tyskerne havde gemt, men ikke nåede at fordele mellem sig.

(Fra bogen: De danske flygtninge i Sverige, side 249, i afsnittet

»Deporterede danske kom til Sverige«)

4. maj-dagen i Mindelunden i Ryvangen

Der er lagt følgende program for dagen:

Kl. 10.00 formiddag lægger skolebørn fra Bispebjerg Skole blomster på hver enkelt grav. Så lyser de op resten af dagen.

Kl. 20.00-20.50 spiller Sjællandske Livregiments Musikkorps seriøs musik.
Dirigent: Svend Arentzen.

Zahles skoles kor synger.
Dirigent: Minna Hess Thaysen.

Taler: Landsretssagfører, major Svend Truelsen

Kl. 20.50: Afslutning

Alle interesserede er velkomne.

Arrangør:

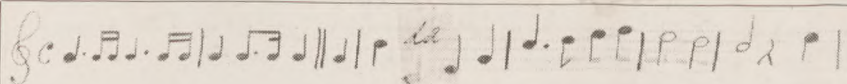
Kammeraternes Hjælpfond i samarbejde med Erhvervshæmmede fra Frihedskampen.

Leder af dagens arrangementer: Johannes Fosmark.

Foråret bragte os det glade befrielses- budskab

Mogens With landede i Kastrup Lufthavn i de britiske faldskærmstroppers løjtnantsuniform.

Løstbrev 4 maj 1945 kl. 22.30.

Kære Gerda!

Hvorna i vår lugna vår höra vi på radion. Vi ha just nu hört en av de mest glädjande nyheter på många år. Vi lyckönska Dig och alla dina goda landsmän av hela vårt hjärta. Ord kan inte uttrycka vilken glädje vi känner.

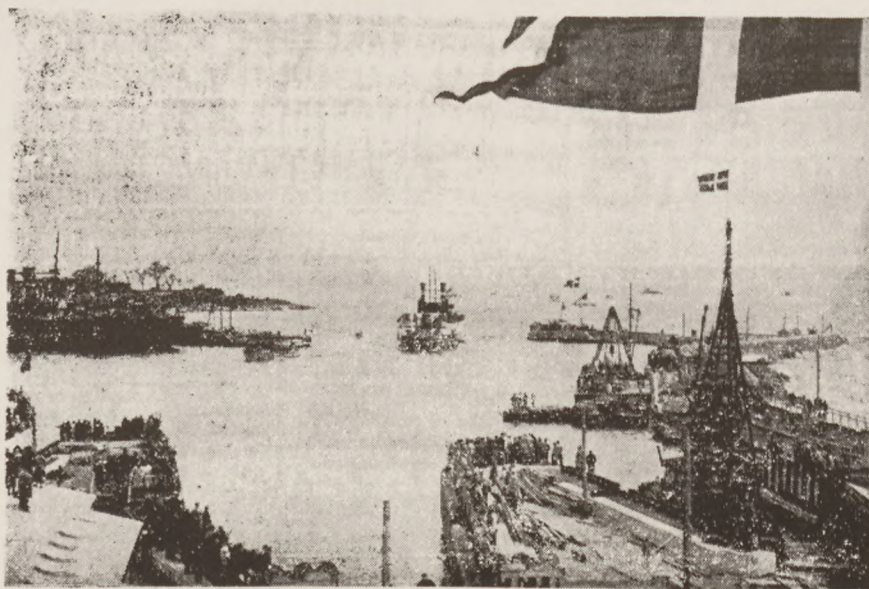
Nu kunna vi åter skriva fritt till varandra, resa till varandra och hämnas oss fria. Vi hoppas att utvecklingen skall gå lugnt och hurtigt och det danska gemytt skall blomstra som aldrig förr. Danmark åt danskarna!

-kl. 23.10 Vi ha nu haft flera nyhetsutskickning och i radion hört danskarnas glädje. William hämtade en flaska vin och nu skicka vi i vår ensamhet för Dig, för danskarna och för Danmark.

kl. 23.30 Vi hörde just nu danska radions meddelande angående molståndsprocessen och att statsminister Buchs skall bilda den nya regeringen. Skall skriva mer när jag fått löpna mej. Så väl!

Älskarna Hine.

Svensk 4-maj hilsen til Gerda Iversen, Tinnset pr. Vonge. Man forstår at hun stadig opbevarer brevet. I øverste nodetegn genkendes: Kong Christian.

Den danske Brigade står ind i den flagsmykkede Helsingør Havn.

Kl. 24, 10 (Kl. 0.10)

Kära Gerda!

Mina allra hjärtligaste lyckönskningar!

Alla mina vänner i Danmark kan jag inte skriva till; Men hälsa alla goda danskar att hade jag haft dem inom räckhåll så hade jag lagt dem i famn allersamma!

Nå Danmark gå en lycklig framtid till mötes!

Koppar att vi snart kunna mötas.

Nå väl!

Tillgivne vänner
William

P S

I morgon kl. 7 skall vi höra klöckringningen i radion.

D S

Forbyd nazisterne opstilling

Af Bent Østergaard

»PEST over Europa« hed en bog, politiker og videnskabsmanden (græsk og latin) Hartvig Frisch lod trykke i skæbneåret 1933 om datidens truende totalitære og udemokratiske ideologier. Efter krigen kunne han udgive den triste fortsættelse, »Tragediens anden del«.

Racisme, antisemitisme, nazisme og fascisme døde desværre ikke, da bomberne haglede ned over rigskancelliet i Berlin foråret 1945. Frø af dette ugræs overvintrede hist og her i det skjulte. Nu - mere end 40 år efter - synes der at være opstået visse livsbetingelser, der giver dem mulighed for at spire frem og udfolde sig igen.

Danmark huser en lille gruppe, som pressen fejlagtigt kalder nynazistisk - skønt den ikke adskiller sig fra det parti i Tyskland, Hartvig Frisch beskriver i sine bøger. Talsmændene for nazisterne i nutidens Danmark har ikke ændret eller modificeret de vrangforestillinger, den østrigske demagog kolportererede ud

blandt tyskerne, eller lagt afstand til de forbrydelser mod menneskeheden, hans regime gjorde sig skyldig i.

Det nazistparti, der nu nok så frejdigt melder sig på den politiske scene for at

opstille kandidater til næste kommunevalg i 1989, fortjener et par overvejelser.

Dets erklærede racisme, vendt mod indvandrere, flygtninge og adoptivbørn er i bund og grund så rædselsvækkende, at alle anstændige mennesker heldigvis tager afstand derfra. Erklæret racisme som livsopfattelse og udgangspunkt for at ville eliminere medmennesker med specifik etnisk eller religiøs baggrund har tidligere vist sig dødsensfarlig - i ordets bogstaveligste forstand, da den har kostet millioner af menneskeliv og ødelagt tilværelsen for endnu flere. Nazismen er ikke en ideologi, men et konglomorat af vrøvl og vås. Det gør den dog ikke mindre farlig. Der er altid, og måske netop derfor, svage sjæle - og hoveder - der lader sig rive med.

*

Danmark har en meget frisindet og liberal lovgivning. Det skal vi være glade for og stolte af. Vi skal ikke i panik gribe til foranstaltninger, der er i eklatant modstrid med vor demokratiske arv. Hvad menings- og ytringsfrihed betyder, oplevede vi ikke mindst under besættelsens tvangsherredømme.

Nu står vi i et gammelt og lige aktuelt dilemma: hvorledes skal et demokratisk samfund forholde sig til en gruppe eller et »parti«, hvis erklærede mål er at bekæmpe og udslutte de mest centrale og umistelige værdier i samme samfund? Her synes Vesttyskland, belært af bitre erfaringer fra Weimar-republikken at være mere restriktiv end Danmark. Iro-

Tegning af Jens Hage

nisk nok kan dette sætte os i en grell belysning udadtil.

Jeg kan ikke lide tanken om, at vi ved næste kommunevalg kan se vore omgivelser plastret til med hagekorsplakater. Det vil givetvis forekomme de allerfleste aldeles modbydeligt. Men det vil kun være en synlig markering af en åndelig pest, et etisk skred i den danske befolkning. Også selve den situation, at et nazistparti optræder *legalt* på lige fod med de øvrige partier, kan medvirke til over for nogle vælgere at udviske det *afgrundsdybe svælg*, der er mellem dette »parti« og det danske samfund som helhed.

*

Der er ganske klart ud fra straffelovens bestemmelser mulighed for at idømme straf for de ideer og udtalelser, som kommer fra de danske nazister. Myndighederne har været tilbageholdende med at benytte disse muligheder. Det kan skyldes angst for at skabe martyrier, bekymring for, at det forbudte, netop fordi det er forbudt, skal øve tiltrækning på visse sjæle - eller slet og ret en indgroet respekt for, at frisind og tolerance bør have vide rammer, og at et demokrati netop kommer på sin prøve, når det konfronteres med og udfordres af helt uantagelige og uacceptable holdninger.

Ikke desto mindre må jurister og politikere nu afklare, hvorledes det danske samfund skal forholde sig til dette problem. Over for det onde kan man ikke undgå før eller siden - og helst før - at skulle sætte en grænse. Hartvig Frisch's bøger viser, at vore forældres og bedsteforældres slægtled i 20'rne og 30'rne var for sent ude, med skæbnsvangre følger.

Nazisterne i vor tid har intet lært og intet glemt - kun taktikken synes at være tilpasset de nye omstændigheder.

Deres synspunkter, udtalelser og handlinger er af en sådan art, at det uden videre ud fra straffelovens bestemmelser og i § 78 i grundloven i *det mindste* skulle være muligt at forbyde dem at opstille ved kommende kommune- og folketingsvalg.

Vi gengiver denne artikel fra Berlingske Tidende for 28. februar, da den tolker vort blads tanker om spørgsmålet.

Ingen lov i Danmark mod nazisme

Partiet Fælles Kurs forsøgte fredag den 25/3 i Folketinget at få flertal for at få alle fremmede statsborgere, der forherliger nazisme, udvist, men det blev afvist af et folketingsflertal. Partiet ville samtidig forbyde nazistisk virksomhed, men det forslag led ligeledes en krank skæbne.

Ved førstebehandling af de to beslutningsforslag var alle andre partier imod.

Forslaget om udvisning af nazister blev fremsat før justitsminister Erik Ninn-Hansen (K) bestemte sig for at følge den vesttyske anmodning om at udlevere nazisten Thies Christophersen fra Kollund, men det var denne sag, der var anledningen til forslaget.

- Grundloven og straffeloven er tilstrækkelige til at klare spørgsmålet om nazisme i Danmark, men angående nazistisk virksomhed har jeg sat en mere generel undersøgelse i gang om sagen, sagde Erik Ninn-Hansen.

- Men hvis der kommer et forbud mod virksomheden, er jeg meget ængstelig for, at det vil gribe ind i ytringsfriheden. En offentlig debat bekæmper bedst totalitære tiltag, sagde han.

Ole Espersen (S) mente heller ikke, at et forbud er på sin plads. Han sagde, at vi godt kan leve med påstande om, at nazistiske forbrydelser aldrig har fundet sted.

- Alle ved, at den slags påstande er forkerte, så vi kan sagtens argumentere imod det, sagde han.

Under 1. behandling af forslaget blev den resolution, der er udsendt af Sammenslutningen af Fanger fra Modstandskampen i Danmark 1940-45 overrakt justitsministeren med anmodning om, at han følger fangernes opfordring.

*

Forlanger den tyske nazist hjemsendt

I anledning af pressens meddelelse om, at den berygtede Thies Christophersen, med danske myndigheders viden opholdt sig i Danmark og udgiver nynazistiske skrifter til forsendelse over hele Europa, fremsendte jeg over Rit-zau følgende:

Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen 1940-45 protesterer på det skarpeste mod, at Danmark hu-

ser nazisten Thies Christophersen, der ikke blot er anklaget for krigsforbrydelser i Vesttyskland, men også er krævet udleveret til domsforfølgelse.

Thies Christophersen, der endnu i dag ifølge BT åbenlyst agiterer for nazismen, bør omgående stå til regnskab for sine gerninger og meninger i sit fædreland.

31.1.88.

Villy Mørk Jensen, fm.

Der har siden hersket nogen usikkerhed og uenighed mellem diverse danske og tyske myndigheder om muligheden for, at Thies Christophersen bliver udleveret, men af talrige henvendelser forstår jeg, at det er en sag, der fortsat vil blive fulgt opmærksomt i mange kredse.

VMJ

*

Nynazisme

Skal hadet fortsætte nu 43 år efter befrielsen?

Nej, det skal det ikke, men det betyder ikke, at vi skal være bløøjede.

Med erindringen om de åbne grave i Bergen Belsen, fundet af de udryddede børns sko, besøg i Theresienstadt og Lidice, med viden om de hængte børn i Büllhuser-Damm og kendskabet til Neuengamme og Frøslev, så kan man ikke bare sige nå.

Når man har set alt for mange af de overlevende og måske endnu værre, deres børn, gå i stykker på de ubærlige minder, så må man reagere.

Det er så uendelig ligegyldigt, hvad der sker med personen Thies Christophersen, men det er ikke ligegyldigt, når han uimodsagt kan indbilde europæisk ungdom, at beretningerne fra Auschwitz er løgne, og tilmed opfordre til at gentage systemet.

Det er ikke dansk tale, og så meget må vel dansk selvbestemmelse betyde, at vi kan lade vore »gæster«, selv om de er selvindbudte, vide, at vi foragter dem og deres meninger, når det er tilfældet.

Derfor må det være væsentligt, at få undersøgt, om nogen af TCs udbydelser overskrider dansk lov angående race- og anden diskrimination. Er det tilfældet, bør TC forlade landet, men selv den værste provokation bør ikke lokke os til at vedtage love, der strider mod alt, hvad modstandsbevægelsen kæmpede for.

Dertil var ofrene for store.

V.M.J.

De sidste dage i Stutthof

Foråret bragte lejrens evakuering

Af Helge Kierulff

Langt hovedparten af de i Stutthof værende fanger - mellem 10.000 og 15.000 - blev evakueret den 25. januar 1944 ad landevejene rundt i det meste af det nordlige Polen, indtil i hvert fald den danske gruppe blev befriet af Sovjethæren den 10. marts. De 43 dages døds-march var ovre, men det havde kostet tusinder af døde langs landevejene. Nakkeskudt fordi de sakkede bagud - eller simpelt hen omkommet i den barske vinter.

Tilbage i lejren - som den 25. januar var blevet overtaget af Værnemagten - var ca. 3000 fanger - syge af plettyfus eller simpelt hen for afkræftede til at kunne gå med de øvrige. I tre måneder blev de i lejren - stuvet sammen i den gamle lejr medens den nye lejr blev be-lagt med værnemagtssoldater.

Sovjethæren stod da 25-30 km fra lejren, men opgav videre fremrykning, fordi tyskerne havde åbnet en del sluser, som oversvømmede Weichseldeltaet, som Stutthof lå i. I stedet rykkede Sovjethæren frem syd om Gdansk.

De sidste 3.000 evakueret

Den 25. april blev endelig også de sidste 3000 fanger evakueret. Heriblandt 25 danskere: 6 kvinder (Hedvig Carlsen var død i februar), 9 som var kommet tilbage fra en udekommendo i Rosenberg og 10 syge.

Denne gang foregik evakueringen med tog til Nickelswalde - dog i åbne vogne. Herfra om natten i buldrende mørke til havnen i Hela (en landtange, der strækker sig ud i Østersøen). Tidligt om morgenen ud i en skov, hvor hele dagen gik. Om aftenen blev alle drevet tilbage til havnen, hvor 3 flodpramme lå til kaj + en slæbebåd. 1000 mand i hver nede i lastrummet.

Agter i en kahyt boede den stakkels skipper og hans datter, som nu var lige så meget fanger som vi andre - overvåget af to SS'er på hver pram - plus nogle på slæbebåden. Og så gik det ud i Østersøen og vestover.

Efter nogle dage ind til Stralsund - så mod Rostock, men begge steder var russerne, så videre mod Lybeck, der endnu

var på tyske hænder. Men - natten efter at Rostock var passeret, forsvandt den bageste af de tre pramme, der var på slæb, uden at vagtmandskabet - der om natten opholdt sig på slæbebåden - opdagede det. De var vel som sædvanlig kanonfulde. Da morgenen og opdagelsen kom, turde man ikke vende om og søge efter den forsvundne pram.

1.000 drev om i Østersøen i en pram. - Få nåede friheden i Danmark

Uden egen motorkraft drev denne tredje pram rundt i Østersøen, indtil den (vistnok den 7. eller 8. maj) strandede på Møn ved Stege efter at have drevet om ti dage på havet. Bortset fra havvand var der overhovedet intet spiseligt om bord. Kun nogle hundrede af de 1.000 nåede friheden i Danmark. Resten var bukket under af sult og sygdom.

Aviser i Danmark havde forsideartikler (bl.a. Nationaltidende) om de ræds-

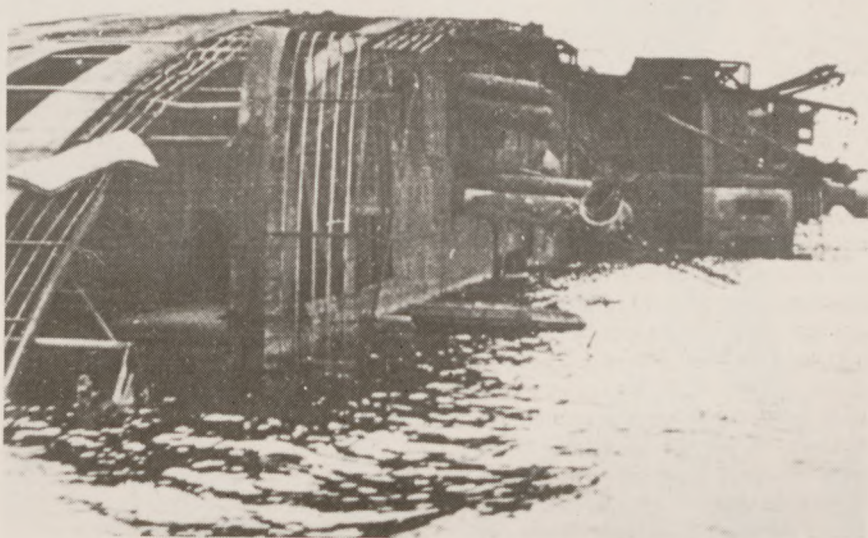
ler, denne ene pram fanger havde oplevet. Østersøen flød med lig af døde fanger herfra.

Der var også godt 200 norske politifolk, som var blevet evakueret den 25. januar, og som havde været befriet nogle dage af sovjet-hæren, men var flygtet fra denne og tilbage til lejren. Danskerne kunne ikke rigtig forstå denne »hjemlængsel«, men iøvrigt var de pragtfulde kammerater i denne sidste tid i lejren.

2 pramme fortsatte mod Lybeck

De to andre pramme - hvoraf danskerne var i den forreste - fortsatte mod Lybeck. Den 2. maj gik det ind i Lybekerfjorden, men her varede opholdet kun et par timer, så var det ud i bugten igen, og den ene af prammene blev for-tøjet langs det opankrede store passagerskib Cap Arkona, den anden langs Thielbeck. Da slæbebåden med vagtmandskabet var sejlet ind til den nærmeste havn Neustadt, tog danskerne kommandoen om bord, låsede skipperen og hans datter inde, da man jo ikke kunne vide, om han var betroet skydevåben.

Så blev fortøjningerne til Cap Arko-

»Cap Arkona« efter den 3. maj 1945, udbændt og kæntret. 7000 fanger fra Neuengamme omkom i flammer, druknede eller de blev skudt af SS enheder få minutter før de allierede nåede frem.

Skibsklokken fra »Cap Arkona« blev bragt til Danmark af Stutthoffange nr. 25.727, den hang længe i hans hjem i Fredericia. Den er senere skænket til Frihedsmuseet.

na kappet. Det hørtes tydeligt på banke-signaler, at der var mennesker om bord på det store skib, men ingen anede, at det drejede sig om fanger fra Neuengamme. Der var intet liv på dækket eller andre signaler, der afslørede det. Fangerne på prammen stillede sig op i en række midt på prammen, og en mild brise fra øst fik prammen til at drive ind på den vestlige side af fjorden, hvor den ved firetiden om morgenen strandede en halv snes meter fra kysten - nord for byen Neustadt. Vel en to-tre kilometer.

Prammen lå på for dybt vand til at der kunne vades i land, men jollen blev taget i brug, og med fire mennesker ad

gangen blev den trukket frem og tilbage mellem stranden og skibet. Så godt som alle kom ind på stranden i løbet af et par timer. Så godt som alle... Et halvt hundrede stykker, de halve døde det sidste døgn (hver dag var lig forsvundet over siden under hele turen, der havde varet over en uge). Resten turde simpelt hen ikke forlade prammen. Der var ellers øde på stranden. Ingen beboelse i nærheden - men alligevel må de SS'ere, der var taget ind til byen aftenen i forvejen, have fået besked om, at prammen var sejlet til land, for de kom rasende stormende 6-8 stykker med skudklare maskingeværer. Og så gik det løs. Alle på stranden blev kommanderet på stri-

Den utrættelige søster Hilde gik straks efter befrielsen igang med at pleje sine medfanger.

be. Et par af dem kom over på prammen for at jage resten op.

Slået ihjel med hammer

Til at begynde med blev alle, der stak hovedet op, skudt, men efter at en halv snes stykker havde lidt denne skæbne, fik en af de bestialske SS'er den idé i stedet for maskingeværet at bruge en hammer til at slå ihjel med ved med et hårdt slag at plante hammeren i ofrets hoved til skaffet.

Ingen af de mennesker, der stod på stranden en halv snes meter borte, glemmer nogen sinde den lyd af kvast hovedskal. På stranden anede man sin skæbne. Men det var ligesom blodrusen havde lagt sig lidt, da der ikke var flere overlevende på prammen. Den sidste, en ældre kvinde, sprang over bord efter at have gemt sig under en stump sejldug på dækket. Hun blev øjeblikkelig dræbt i vandet med maskingevær.

Kommandanten fra lejren dukkede op

Under skrig og skrål blev fangerne på stranden gennet ind til byen Neustadt, der under krigen var tyskernes ubådsbase for Østersøen. På en græsplæne udenfor en af marinekasernerne blev de tvunget til at sidde ned i nogle timer.

Og hvem møder så op? Stutthoflej-

Sådan så der ud i bunden af den tyske fangetransportlæger. Under det 12 dages kryds i Østersøen var fangerne så tæt pakket sammen, at ingen kunne røre sig- og der var mørkt dernede.

rens kommandant: Sturmbannführer Hoppe! Smilende og vennsæl (det var den 3. maj!), fortalte han, at nu var fangernes trængsler snart forbi - om lidt ville der komme et par spande vand, ferskvand, som fangerne ikke havde smagt i 10 dage... Og nede i havnen, sagde han, ligger der et skib Athen, som I skal om bord på for at sejle til Flensborg!

Stadig videre evakuering. Først på eftermiddagen går det så mod havnen. En del fanger er allerede ved at gå op ad landgangen til skibet. I det samme kommer en formation af engelske krigsfly over havnen ud over bugten, hvor de to skibe med over 7.000 fanger fra Neuen-gamme bliver bombarderet. Flere bølger af fly fortsætter bombningen. Skibene synker ikke, men begge går i brand

og vælter om på siden. Alle fangerne på nær ca. 150, der redder sig igennem bombehullerne, omkommer.

Så kom de engelske kampvogne

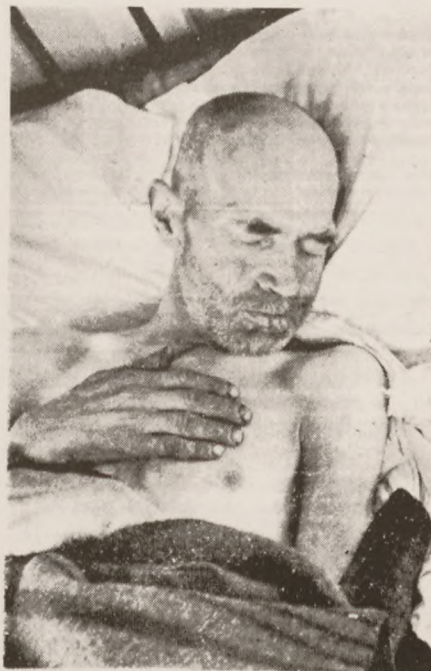
Mens alt dette sker, kører engelske kampvogne ind i byen og ned til havnen. Fangerne er fri. En af de SS'er - ham med hammeren - der ikke var kommet langt nok væk, mens han samtidig skulle rive sin uniform af sig, blev revet omkuld og ganske simpelt trampet ihjel.

Næsten 20 måneders tysk fangenskab var slut for de 25 danskere, som næste aften hørte frihedsbudskabet fra London.

Anden generation tager fat

For ca. tre år siden samledes en kreds af unge, sønner og døtre af tidligere Stutthoffanger - omkring en snes stykker - og dannede en 2. generations Stutthofforening, som de kaldte Stuffhof historiske Forening. Og det er lykkedes dem at samle en hel del forskelligt materiale sammen, og de har skabt en ret stor udstilling, der foreløbigt har været vist 10-12 steder såvel i København som i provinsen i udstillingslokal-er, biblioteker og skoler.

Dette initiativ fra vore unge mener vi i »den gamle forening« var noget, som

Nogle af fangerne fotograferet på lazarettet på Klintholm Badehotel. Yderst til venstre ligger en 52-årig letlænder i en døs, som de danske læger kæmper for at redde ham ud af. På næste foto er den befriede fange kun 23 år. Han er fra Letland og hedder Sprois Ojars. Hans magre ben undersøges. Fangen yders til højre er kun 20 år. Han er franskmænd og hedder René Munier.

burde tages op i de mange andre fange-foreninger. Simpelt hen for at mindet om de forhold, vi oplevede, ikke skal dø, når vi er borte. Alene materialet på denne udstilling vil være stof nok til et helt nummer af Pigtråd.

Stutthoflejren på filmbånd

I oktober måned 1986 fik jeg en hen-

vendelse fra skolekommissionen i Aalborg kommune om jeg ville tage med et lille fjernsynshold til Stutthof for at lægge stemme til en optagelse fra lejren, som skulle bruges i skolebørnenes undervisning til ledsagelse af de foredrag, der blev holdt i de ældste skoleklasser. Der blev i lejren optaget et videobånd på godt en times varighed.

Helge Kierulff

Lagergeld og Prämienschein

Svar til Henrik Mortensen (der begyndes denne gang bagfra med de spørgsmål, han stiller)

»Dødens port« i Stutthof.

1. Lagergeld i form af Prämienschein blev efter Pohls (Berlin) indgreb og ordre indført i alle KZ-lejre i 1943, og fra begyndelsen af efteråret 1943 var det allerede en fuldført kendsgerning i alle lejrene **også Stutthof**. Scheinenes pålydende værdi 50 Pfg. og 1 Mk.

Citat fra »Helvedet har mange navne« side 95 vedr. Stutthof: »Om søndagen var arbejdet normalt indskrænket til rengøring i lejren, så fangerne havde nogen fritid om eftermiddagen. På **nogle** kommandoer blev der givet Prämienschein, 50 Pfg. eller 1 Mark hver **anden, tredje eller fjerde uge**«.

Hvem der **skulle have og hvor meget**, det

afgjorde kapoen/overkapoen. Skulle der være tvivl og sjælekvaler om retfærdig fordeling, ville kongbrød og kongtobak's forventede ankomst afgøre tvivlen vedr. fordelingen. — Om grunden til, at der kun gaves Scheine i nogle kommandoer, skal ikke diskuteres her.

Hvad der fandtes i omløb af »normale« betalingsmidler efter Pohls reform var illegalt!

Derfor Henrik Mortensens anmærkning: »Markschein/Lagergeld havde ganske stor udbredelse i lejrene, hvilket vist ikke er ukendt«. — Det er »gas«, spild af spalteplads, når emnet er belyst begyndende med **3. spalte side 161 og hele side 162** og ikke mindst

spalte 1 side 163, og endda også så vidt, det var muligt at fastlægge nøjagtige tidsangivelser.

2. Jeg (Gunnar Mortensen) har følgende kommentar vedr. hörensagen (Neuengamme) også fra sædvanlig troværdig kilde, nemlig fra »Helvedet har mange navne« — side 151/152 (vedr. Neuengamme):

»For at øge arbejdsydelse indførte SS de såkaldte **Prämienschein** på 50 Pfg. og 1 Mk., **der også solgtes til de private virksomheder**, som så kunne uddele dem til Häftlinge, der udførte **et tilfredsstillende arbejde**. (Lønnen)? (G.M.) blev for 1 uges arbejde mellem 1 og 5 Mk., for hvilke de så kunne købe forskelligt i Neuengammes kantiner. Disse var oprettede i 1942 og forhandlede blæk, penneskifter og blyanter, ja endog hudcreme og læbestifter, ting **som ingen Häftling i sin vildeste fantasi turde opbevare**, samt værdiløse næringsmidler som fiskepasta, rødbeder og surkål. **En praktisk værdi fik disse Prämienschein da heller aldrig**. Desuden indrettedes en Sonderbarak med lejrborder. Pigerne var kvindelige Häftlinge fra Ravensbrück. Et besøg kostede 1 Mark, men kun **tyske** Häftlinge måtte komme der, og bortset fra lejrens kriminelle Häftlinge og enkelte undtagelser afviste alle andre at aflægge besøg her.« (Citat slut)

Bemærk i øvrigt private virksomheder kunne uddele, men hvad med at **skulle uddele**. — Åbenbart en indbygget korruptionsmulighed i systemet, som erstatning for Godfather Eicke's afskaffede Geldempfänger-Zirkus, men denne gang med sikring af W.V.H.A.s økonomiske interesser.

»Systemet« er åbenbart pragtfuldt, først indkasserer W.V.H.A. penge for udlejning af den indfangede slavearbejders arbejdskraft, derefter forhandler man med køberen (de private) om overtagelse af nogle trykte papirlapper »Prämien« til fastlagt dagskurs, Prämienschein, der kan bruges som gulerod over for slaven til fælles fordel for systemet og den private køber. Vi springer det sidste led — SS-kantinekøbmandsbiks over, Markscheinen er tilbage — eller måske ikke? Skulle de grønvinlede butiksbestyrere (med en læbestift i lommen) først lige en tur på bordel hos de indfangne og nedværdige kvindelige slavearbejdere?

Djævelsk system. Jo, sandelig var der nogen i Neuengamme, der modtog Markscheine/Prämienscheine.

Nu det afgørende og ikke hörensagen — sædvanlig troværdig kilde for at citere — Jørgen Barfods **fremhæven** i »Helvedet har mange navne« (s.17) af Himmlers ordre af 3. marts 1942, nemlig et kernepunkt i sagen:

I §4 står: »Lejrkommandanten alene kan ikke på eget initiativ acceptere arbejde tilbudt af en tredje og kan ikke **forhandle om det**«. — Og nu den **forudgående sætning trukket ud til eftertanke**: »Arbejde bliver tildelt udelukkende af chefen i Abteilung D.« — Folkene i

D var Pohls folk. Dette her drejer sig om penge, mange penge til og for SS-Wirtschafts-Verwaltungs-Haupt-Amt, repr. v. Pohl/Berlin.

Efterfølgende udredning — af hensyn til »Pigtraad«s læsere, som ikke er kendt med de særegne forhold i KZ.

»Lønningslisten«.

Oplysninger til »Pigtraad«s læsere:

Lad en fotokopi af siderne 74 og 75 i Martin Nielsens »Rapport fra Stutthof« give svaret på, hvem de polske politifanger i Block 5 var, og hvorfor de kom. — M.N. arbejdede fra lidt før julen 1943 i værnemagtens geværkommando, og arbejdede der (bortset fra revierophold), til arbejdet blev standset umiddelbart før udmarchen, den såkaldte døds-marchs påbegyndelse d. 25. jan. 1945. M.N. havde derfor mulighed for, da politifangerne sad på hele geværkommandoen — som man udtrykte det — at give et billede af disse mænd, ikke mindst da nogle af disse politifanger blev hans personlige venner. Han ristede dem en minderune, som man siger. Gennem disse polske mænd i Block 5 fik M.N. i store træk en beskrivelse af, hvad der var overgået deres polske landsmænd forud for Block 5, politifangeres egen ankomst til lejren december 1942, ca. 10 måneder før danskernes ankomst, primo oktober 1943.

Politifanger (omkr. 250 vank.) blev i løbet af måneder decimeret til 70-80 mand, som fik ny tilgang ved Gestapos indsats i Danzig/Gdynia-området. De fleste af de mennesker var højtuddannede på deres felt og særdeles brugelig arbejdskraft som man »desværre« var nødt til at tilbageholde (uafsluttet sag, derfor betegnelsen politifanger). De var i realiteten gidsler, arbejdskraftmæssigt velfungerende gidsler.

Disse politifangeres sammenhold og kloge manøvrering medførte det glædelige, at de ikke alene ved værnemagtens mellemkomst var sikret en ubeskåret pakketilførsel, som M.N. skriver, men at de også, som **vi nu får at vide**, opnåede som resultat at: (Mk 392.50 : 2.50 = 157), dvs. 157 politifanger i fløjen i Block 5 med mellemrum (hvor tit?) fik udbetalt 2.50 Mk. i Scheine. Glædeligt! (Byggende på: Auszug aus der Liste der Häftlinge in Block V, Beilag Nr. A 264 i J. Lapinskis bog: Ich erinnere mich, Stutthofs museum 1985).

Men hos os danskere gjaldt ikke, som M.N. skriver (citater) **»Men naturligvis gjorde deres særstilling, at de var almindeligt misundt«**. — Vi danske fanger vidste udmærket, at det havde af polske fanger som omgav os under de foreliggende omstændigheder for de flestes vedkommende var dømt til undergang, sultedøden. Det samme gjaldt os danskere — men takket være Røde Kors-pakkeordningens ikrafttræden lidt før julen 1943 standsede mandefaldet, og vi undgik den samme skæbne i massemålestok. Vor »anseelse« steg, og misundelsen voksede hos de øvrige udhungrede fanger. Men vor danske bondefornuft behø-

vede ingen forklaring på, at de polske politifanger — fem brød og to fisk — **ikke** kunne føde fem tusinde sultende fanger, og det overskydende kunne samles op i tolv kurve.

Så vi havde ikke brug for nogen misundelse. Vi havde brug for de R.K.-pakker, som nu nogenlunde regelmæssigt indløb, **det var vor redning! Vi klarede det også uden udbetalinger** (endsige løn).

Nu vil der måske være nogen blandt »Pigtraad«s læsere, som vil spørge, hvad skulle politifangerne med de Markscheine (braset i kantinen ubrugeligt, det »spiselige« uspiseligt), ja, men der var tobak, bondetobak, mahorka, til tider. Politifangerne, der havde stor lejrerfaring og var intelligente mennesker, vidste, at tobak Scheine og måske suppleret med lidt brød kunne åbne døre i Stutthof. Til de grønne? Kunne måske være nødvendigt for at redde udhungrede polske landsmænd for det nye efterkrigstidens Polen, som disse politifanger drømte om. For at sikre sig indsigt og indflydelse og selvfølgelig også dermed sikre sig selv. Men man bygger nu engang ikke et land op udelukkende med døde.

Hertil kom, at de grønvinkele sadister var ubrugelige (med enkelte undtagelser) i lejrens fangeadministrationsgrene. **Her var nøglen** — her kom den polske fangeintelligensia ind. Som M.N. skildrede dem, med skrivemaskinen under armen. Hvem skulle føre arbejds-, syge- og anden statistik, ganske vist sminkede og tilrettelagte tal, således som den stedlige SS-ledelse ønskede, men dog alligevel med et brugeligt resultat, thi Berlin skulle have kopier og indberetning! Hvem skulle omskrive i besmykkede vendinger og SS-jargon de en masse forbrydelser, som måtte sætte sine spor i indberetninger og statistik. Hvem skulle foretage de omtælelige posteringer/omposteringer i lejrens bog-

holderi — evt. sørge for efter SS-krav, at der ikke blev bogført noget. Hvem kunne, når man med tiden var »in.« diskret foreslå (for at gavne fangekammerater) — ... mon det ikke var en god idé at betænke den gruppe eller arbejdskommando med Scheine af hensyn til lejrens trivsel og udvikling.

Er det nødvendigt her at sige — gæt tre gange! Svaret er selvfølgelig, det var de medfanger, som arbejdede i disse administrative sektorer under den korrupte SS-lejrledelses vagtsomme øjne, og det var i Stutthoflejrens hovedsageligt polske medfanger.

Disse medfanger havde i dobbelt forstand »sat deres hoved i pant.« Men det interessanteste ved Stutthoflejrens historie er måske, hvad dette betød for tusinder og atter tusinder af deres landsmænd. Det var det »andet hoved.« hjerne forbundet med opfindsomhed og snilde sat op mod SS-ernes ubegrænsede brutalitet og vidtgående stupiditet og forfælgelighed.

Ved bedømmelsen af disse polske medfanger **som gruppe**, — må det ubetinget gælde, hvad jeg skrev (s.164,sp.3): De overlevende af disse »bureau-fanger« ville græmmes, såfremt det blev kutyme, at man til glæde for overlevende nazis og deres nyopståede sympatisører godtog de grove falsknerier og fordrejelser, som de var tvungne til at sætte på prent, ... etc.

Hvem skal skrive: Danske Stutthoffangers KZ-historie

Danske KZ-fangeres historie skal i hvert fald ikke skrives på indirekte vis af Stutthof-SS på en forsinket efterbevilning i kraft af, hvad medlemmerne af dette forbryderkorps måtte have ladet foranledige sat på prent.

Vi har tilgængelige skriftlige beskrivelser og udsagn fra danske Stutthoffanger udover

Heinrich Himmler på inspektion i Stutthof

M.N.s eminente »Rapport fra Stutthof.« Den sidste udgivelse var (1982) af J.A.H. Jepsens »Røgskrift« og Kai Moltkes »Fire år i fange-dragt« fra 1973 og ikke mindst og ikke at for-glemme den ganske vist mindre, men dugfri-ske fra 1945, skrevet i fællig af Ragnhild Andersen og Helge Larsen, så også en kvin-delig Stutthoffanges oplevelser og bedøm-melse kom med. Den lille bog (pjece) bærer den opløftende titel:

»Vi blev reddet denne gang«.

Jeg tror, at det er på tide, at STUTTHOF-FORENINGEN optager forbindelse med Universitetets faghistorikere, for en dag før eller senere vil Jørgen Barfods gedigne og sanddru værk vedr. danske KZ-fanger friste yngre historikere til at prøve kræfter med det eller med værket som grundlag for en dispu-tats udvidet med nyt stof, **men for Stutthofs vedkommende forhåbentlig ikke af karakteren: »Den faste løn har såmænd været ganske god... etc. ...»** (Henrik M.) Selv om alle an-stændige mennesker er overbevist om og tilhængere af Emile Zola's:

Sandheden marcherer — dvs. den lader sig ikke standse, så er det ikke endnu forbudt at hjælpe til at fjerne sten på dens vej og splitte tagesnak som forhindrer udsynet!

*Gunnar Mortensen
tidl. Stutthof-fange 25.765*

Frihedsfonden

Svend Truelsen ny formand

Frihedsfonden har valgt landsrets-sagfører, major Svend Truelsen, Kø-benhavn, til ny formand.

Han afløser overlæge, dr.med. Jør-gen Kieler, Rungsted, der har ønsket at træde tilbage.

Svend Truelsen, der under krigen var leder af den illegale efterretningstjene-ste og senere virkede i Special Forces hovedkvarter i London, har været med i Frihedsfondens arbejde siden starten i 1945.

Til nye medlemmer af Frihedsfon-dens forretningsudvalg valgtes fru An-nie Langberg, Glesborg, advokat Jør-gen Christensen, København, og direk-tør Sven Hoffmann, Rungsted.

*

To-bindsværket Ligaen giver et væld af oplysninger om Svend Truelsens ind-sats under frihedskampen. Hans navn nævnes således omkring 150 gange.

Danske og udenlandske ordener og andre hædersbevisninger

Svend Truelsen har høstet megen an-erkendelse fra mange sider, og han har modtaget en række ordener og andre anerkendelser, f.eks.: Ridderkorset af Dannebrog

Kong Christian X's Erindringsmedal-je for deltagelse i krigen 1940-45.

Amerikas Legion of Merit with Bar (Den Amerikanske æreslegion to gan-ge)

O.B.E. (Officer of the most Excellent Order of the British Empire)

Storbritanniens Defence Medal

Storbritanniens France and Germany Star

Storbritanniens Krigsmedalje

Storbritanniens Krigsmedalje med Egeløv for Tapperhed (Mentioned in Dispatches)

Storbritanniens 1939-45 Star

Modtaget »Løjtnant Jørgen Grubbe Gregersens Hæderslegat til danske Of-ficerer«

Mindeværelse oprettet og navngivet på 4. Maj Kollegiet på Frederiksberg

Portræt på Frederiksborg Slot (Det Nationalhistoriske Museum), skænket af Carlsbergfondet, maler af Georg Bruce

Navngivet klasse på Løjtnantskolen i Oksbøl, Hærens Kampskole

Frihedsfondens nye formand, landsretssagfører, major Svend Truelsen.

100 årsdag for Carl Hammerich

Mandag den 25. april er 100-års-dagen for kontreadmiral Carl Hammerichs fødsel.

Sammen med sin norskfødte hustru Borghild udførte han et utrætteligt arbejde for at skaffe og sende levnedsmidler til den norske civilbefolkning samt til de fanger, der var deporteret til Tyskland. Det lykkedes Norgeshjælpen blandt den danske befolkning at indsamle midler til indkøb og forsendelse af 32.000 tons madvarer, og de 60 procent gik til illegal virksomhed i Norge.

Gennem dette arbejde fik han illegale kontakter til socialministeriet i Danmark samt norske kredse i Danmark, og i vinteren 1943-44 arbejdede han systematisk på at skabe Jyllandskorpset, der kom til at omfatte et stort antal rute- og transportbiler, der skulle stå parat den dag, krigen truede med at skabe kaos i Tyskland, og de 12.000 danske og norske fanger skulle så hjælpes til Danmark for at undgå, at de blev spærret inde mellem tyske og allierede styrker. Hans arbejde lykkedes. Det var Folke Bernadotte, der hos Himmler opnåede tilladelse til evakueringen, **men det var Hammerichs Jyllandskorpset, der gjorde det muligt, at evakueringen kunne gennemføres i praksis.**

Selv opnåede han ikke at se sejren for

evakueringen, for den 21. marts 1945 omkom han ved RAFs angreb på Shellhuset.

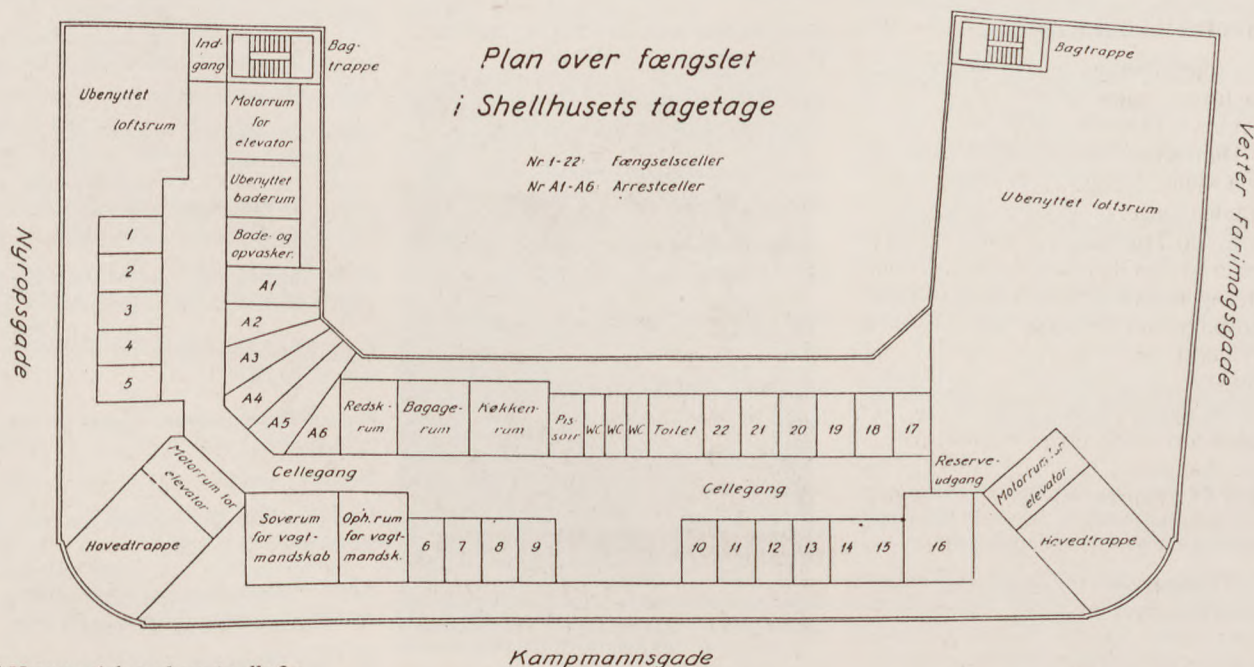
Han sad i celle 3, der blev fuldstændig udslettet ved de første bombetrefere, og man har ikke senere fundet noget spor af ham. Mindepladen på

Shellhuset fortæller i dag om 8 ofre for angrebet.

De danske fanger var anbragt i tagetagen, og fra tysk side var det vel tænkt som en garanti for, at så blev bygningen ikke genstand for et engelsk flyangreb, og når angrebet kom, skyldtes det, at det var bestilt fra dansk side. - Årsagen var, at tyskerne efterhånden havde et stærkt udbygget kartotek over aktive danske modstandsfolk, og dette karto-

Borghild og Carl Hammerich skabte i forening Norgeshjælpen. Hun: Lysebu ved Oslo og Schæffergården ved København. Han: Jyllandskorpset

Carl Hammerich omkom i celle 3

tek måtte fremfor alt ødelægges, og det blev det.

*

Carl Hammerich var med i redaktionen af det illegale blad »Folk og Frihed«. Det udkom fra november 1943, og det bragte især stof om problemer, som den tyske besættelse skabte.

Han var chef for ubådene og torpedobådene samt for marinestaben.

Den 5. december 1944 blev han arresteret sammen med to redaktører. Under Shellhusets tag befandt sig 27 danske fanger.

Carl Hammerichs navn huskes i dag bl.a. gennem mindeplader på Katedralskolen i Århus, på Christmas Møllers Plads, på Shellhuset, i Holmens Kirke og i Mindelunden i Ryvangen.

F-k.

Runde dage

Ellen Larsen, Arnold Nielsens Boulevard 1, 2650 Hvidovre, 60 år 20. april.

Niels Hansen, Sydbanevej 18, 7500 Holstebro. 70 år 23. april.

Axel Topp, Grønnevej 278, 2830 Virum. 65 år 23. april.

Elena Hougård, Huslodsvej 49, 7000 Fredericia. 65 år 24. april.

Kristian Kirkegård Pedersen, Krostræde 1, 2770 Kastrup (Neuengamme 54.024) 80 år 24. april.

Helge Højmann Hansen, Abrikosvej 68, 4700 Næstved (Buchenwald). 70 år 25. april.

Albert Rasmussen, Adelgade 1, 8900 Randers (Sachsenhausen, form. f. Gestapofangerne, Randers). 70 år 26. april.

Gert Clemmesen, Druehaven 41, 2.mf., 2500 Valby. 75 år 27. april.

Anton Angelo Møller, Helenas Alle 27, 2650 Hvidovre. 70 år 28. april.

Hemming Theisen, Pile Alle 7E, st., 2000 Frederiksberg (Neuengamme 68.378). 80 år 29. april.

Børge Lillesø, Bakkegårdsvej 32, 5330 Munkebo. 70 år 30. april.

Julie Høeg, Hostrups Have 13,4., 1954 Frederiksberg C. 70 år 1. maj.

Axel Christensen, Frimestervej 53, st. t. h., 2400 Kbh. NV (Buchenwald). 75 år 2. maj.

Mogens Møller, Kildevænget 12, 2690 Karlslunde. 60 år 2. maj.

Grethe Gerlach, Henning Smidtsvej 16, 9000 Aalborg. 65 år 3. maj.

Henning Jensen, Krovej 13, Ommel, 5960 Marstal. 70 år 3. maj.

Holger Jepsen, Møllevej 7, 9240 Nibe (Neuengamme 54.574). 70 år 3. maj.

J. C. Helstrup, Parallelvej 5, 9480 Løkken. 65 år 4. maj.

Jens Olaf Jensen, Langelinie 43, 8600 Silkeborg. 70 år 4. maj.

Hjalmar F. Hansen, Listedvej 24, st., 2770 Kastrup. 65 år 4. maj.

Bertha Frandsen, Bjørnøgade 3, 9000 Aalborg. 75 år 5. maj.

Gerda Troelsen, Samsøgade 40, 9000 Aalborg. 65 år 5. maj.

Ruth Nielsen, Strøvej 13, 3320 Skævinge. 70 år 5. maj.

Lillian Rasmussen, Granlien 65, 9000 Aalborg. 65 år 7. maj.

Arne Nielsen, Ryparken 180, st., 2100 Kbh. Ø. (Dachau 141.685). 70 år 7. maj.

Karl Johan Petersen, Grønlandstov 3, 12. sal, 9210 Aalborg SØ. 65 år 8. maj.

Aksel Hansen, Rødhættevej 1, 9400 Nørresundby. 65 år 8. maj.

Lillian Johannesson, Jacobys Alle 16,2., 1806 Frederiksberg C. 60 år 8. maj.

Erik Stærmose, Jomsborgvej 41, 2900 Hellerup. 75 år 8. maj.

Marie Schmidt, Umanakvej 19, 9210 Aalborg SØ. 75 år 12. maj.

Evald Høj, Thorsvænget 10, 3000 Helsingør (Buchenwald). 70 år 13. maj.

Mogens Luckow, Stockholmegade 17,4., 2100 København Ø. 70 år 13. maj.

Bent O. Nielsen, Strandmarksvej 4,1.tv., 2650 Hvidovre. 65 år 14. maj.

Erik Müller, Strandhuse 72, 5700 Svendborg (Buchenwald). 70 år 20. maj.

Robert Bjørn Pedersen, Abelsvej 162, 4100 Ringsted (Buchenwald). 70 år 20. maj.

Stannislaus Stefanski, Hvidovre Skellet 35, 2650 Hvidovre. 75 år 20. maj.

Hanne Grønnebæk, Hundeklemmevej 5, Søst., 6230 Rødskro. 65 år 24. maj.

Nina A. Hansen, Kirsebærhaven 4, 1., 2500 Valby. 60 år 24. maj.

Anne Grethe Fjordstrøm, Hollænderdybet 31,3., København S. 70 år 25. maj.

Frank Fischer, Møllevangen 5, 3200 Helsingør. 50 år 28. maj.

Arne Knudsen, Almegårdsalle 29, st., 2770 Kastrup. 65 år 30. maj.

Michael Fingeret, Herman Triers Plads 2, 1631 København V. 50 år 30. maj.

Tage Houlberg, Akacievej 1, 9230 Svenstrup J. 65 år 1. juni.

Nelly Pedersen, Rosenvænget 35, 9300 Sæby. 70 år 1. juni.

Axel Christensen, Dyrehavegårdsvej 23, 2800 Lyngby. 65 år 1. juni.

Jens Bach, Voldgade 16, 7500 Holstebro. 75 år 4. juni.

Chr. M. Pedersen, Vissevej 9, 9210 Aalborg SØ. 80 år 6. juni.

Knud D. Krogh Hansen, Hybenvænget 13, 2740 Skovlunde (Buchenwald). 70 år 7. juni.

Vibeke Nielsen, Bavnebjergspark 6, 3520 Farum (Dachau Klubbens formandinde). 70 år 7. juni.

Jørgen Ringsted, Platanvej 51, 5230 Odense N. 65 år 7. juni.

Alfred Kr. Madsen, Kongshaven 38, 2500 Valby (Buchenwald). 70 år 8. juni.

Anker Nielsen, Engholmen 2,1., bolig 20, 2450 København SV. 80 år 8. juni.

H. F. Stephansen, Vanløse Alle 32, st. t. h., 2720 Vanløse (Buchenwald). 75 år 9. juni.

Egon Rimer, Margrethevej 16, 9850 Hirtshals. 65 år 11. juni.

Niels Baltzer Jensen, Bjerringbrovej 55, 2610 Rødovre (Buchenwald). 75 år 13. juni.

Christine Linchs, Skovparken 69, 6000 Kolding. 85 år 15. juni.

Knud Helmer Hansen, Grønholdtvej 43, 3480 Fredensborg. 70 år 16. juni.

Sv. Åge Pedersen, Godthåbsvej 1, 8900 Randers. 75 år 16. juni.

Lillian Bjerre, Hanstholmvej 144, Nors, 7700 Thisted. 70 år 16. juni.

Willy Hansen, Kåsen 40, 8791 Samsø. 75 år 16. juni.

Chr. Andreas Larsen (Dres), Søndervej 11, 9970 Strandby. 70 år 17. juni.

Ole Olsen, Stolpehøj 44.st., 2820 Gentofte (Buchenwald). 70 år 19. juni.

John Meilstrup, Hamletsgade 30,2.tv., 2200 København N. (Buchenwald). 75 år 19. juni.

Hans Chr. Madsen, Toftlundsvej 1, 2610 Rødovre (Buchenwald). 70 år 19. juni.

Jørgen Heglund, Amagerfælledvej 4, 1.tv., 2300 København S. (Buchenwald). 70 år 19. juni.

Per Rønnov König, Amager Torv 21, 1160 København K. (Buchenwald). 70 år 20. juni.

Gert Jæger, Hyldevænget 17, 3520 Farum. 65 år 21. juni.

65 år

Tirsdag den 3. maj fylder »bette Grethe« 65 år; jeg ønsker ikke at forklejne den indsats, som mange andre af vore piger gør for foreningen, for den er stor - og tak for det. Men når vi taler om center, så er Grethe »centerfiguren«, altid er hun med et smil og en munter bemærkning parat til at hjælpe. Vist få tænker på det store arbejde, hun gør både på almindelige torsdage og ved andre lejligheder, når der er komsammen.

Vi betragter det som en selvfølge, at kaffen er klar, når vi kommer, og at der er rent og pænt næste gang, vi møder op, og knap får hun vel tak for det. Men nu får vi lejligheden til at takke, hun vil nemlig være at finde her på centret på fødselsdagen fra kl. 11 - og lad os så vise, at vi er glade for hende og hendes uselviske indsats.

Børge Jensen, Aalborg

70 år

Albert Rasmussen, Randers, fylder 70 år den 26. april. Han blev taget i Randers på grund af illegalt arbejde ud fra hans forretning ved rådhuspladsen. Han kom til Sachsenhausen den 21. januar 1944 i den ret store transport. I denne var de 4 fra Randers, og da der i forvejen var mange Randers-folk, blev

de nu en hel Randers-gruppe. Han fik fangenummeret 75.106. Han kom hjem over Neuengamme.

Han har nu drevet sin forretning gennem 48 år, og han har været glad for at bevare forbindelse med fangekammeraterne, dels gennem foreningen i Randers, dels med fangekammerater fra Norge, Holland og Frankrig.

Han blev for et år siden formand for Gestapofangerne i Randers, da Erik Andersen gav op af helbredsmæssige grunde.

En tysk skæbne fra Esterwegen

Den 4. maj i år er det 50 år, siden Carl von Ossietzky døde. Som chefredaktør for »Die Weltbühne« afslørede han den hemmelige oprustning af Reichswehr. Den var et klart brud på fredstraktaten fra Versailles. Som straf blev han i 1931 idømt 18 måneders fængsel. I slutningen af 1932 blev der givet ham amnesti.

Efter rigsdagsbranden blev han atter fængslet og nu overført til KZ-lejren Sonnenburg og senere til Papenburg-Esterwegen, der var en af Moor-lejrene, ikke langt fra Versen.

I 1935 blev han tildelt Nobels fredspris, men Hitler forbød ham at rejse til Oslo for at modtage den.

Den brutale behandling i Esterwegen påførte ham en alvorlig tuberkulose, så han i 1936 måtte overføres til Berlins sygehus. Her døde han i 1938.

Carl von Ossietzky i Esterwegen.

Ny leder af Frøslev-center

Børge Sørensen, centerleder i Frøslev

Dansk Røde Kors har udpeget den nye centerleder for kursus- og aktivitetscentret i Frøslevlejren. Det er Børge Sørensen, Odense, som medio februar har tiltrådt stillingen.

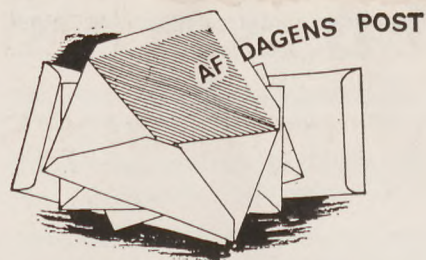
Børge Sørensen er 46 år og kommer fra Odense Plaza Hotel. Han har tidligere været daglig leder af Grand Hotel i Odense og inspektør ved forskellige haller, bl.a. Kongreshallen i Herning, Vesterhavshallen i Ringkøbing og Idrætshallen i Flensborg.

Der forestår Børge Sørensen et travlt job i Frøslevlejren. Kursuscentret er nu fyldt opbygget og omfatter nu 6.100 kvm i 9 forskellige bygninger. Der er ialt 149 sengepladser i 95 værelser. Efter ombygning er der indrettet to konferencerum med plads til henholdsvis 120 og 180 personer, og der er etableret 16 grupperum. Centrets AV-udstyr er nu fuldt udbygget. Et nyindrettet cafeteria har plads til 106 gæster, og er i øvrigt åbent for alle, der besøger Frøslev-lejren og lejrens museum.

Kursuscentret har en stigende belægning ikke blot af Dansk Røde Kors' egne medarbejdere fra afdelinger og amtskredse, men også mange virksomheder har fået øje på centrets moderne faciliteter, og flere har nu indgået fast aftale og har henlagt hele deres uddannelsesprogram til Frøslev-centret.

Formanden for »Frøslevlejrens Venners Fond«, oberst J. Frederik Edeling, overrækker overbibliotekar Jørgen Mågård, Padborg, en check på 15.000 kr. til genudgivelse af bogen »Fanger i Frøslevlejren 1944-45«.

Turistbureauet i Husum: Det nye KZ-monument er ikke et sted for turister!

I Pigtraad nr. 7 berettes om afsløringen af monumentet for de omkomne i KZ-lejren Schwesing/Husum. Den 24.3.88 var jeg i Husum og henvendte mig på »Tourist Information, Rathaus, Markt, Husum«, for på et kort over byen at få udpeget, hvor monumentet ligger. På min forespørgsel svarede damen:

»Davon wissen wir nichts. Das ist nicht eine Stelle für Touristen!« (Det kender vi ikke noget til. Det er ikke et sted for turister.)

Jeg blev dog klar over, at damen udmærket vidste, hvor monumentet lå, men ikke ønskede at henvise turister dertil.

Nu fik man endelig rejst det monument, og der blev holdt smukke taler - også fra tysk side. Nu gælder det bare om, at der gror mos på monumentet så hurtigt som muligt!

Peter Petersen
Silkeborg
KZ 67.100

Frode Tofts Mindeværelse

Det var ikke Frihedsfonden, der donerede det nødvendige beløb til indretning af et mindeværelse for Frode Toft på 4. Maj Kollegiet i Aalborg. Frihedsfonden formidlede, at de kontante beløb, som efter Frode Tofts død i december 1986 blev sendt af fangeforeninger, frihedsfondsklienter og private venner, kunne anvendes til et mindeværelse. Der indkom godt 11.000 kr., som blev overdraget 4. Maj Kollegiet i Aalborg. Eig.

Et godt besøg

Lørdag den 6. februar fik Nors Hovedgaard amerikansk besøg af Richard E. Manelis, jøde, som driver en sagførerforretning i Boston, U.S.A.

Han var gennem tidligere underdirektør i Den danske Bank, Holger Dyrberg, blevet gjort opmærksom på Nors Hovedgaard, hvor tidligere frihedskæmpere opholder sig, når de trænger til at slappe af fra verdens uro.

Som ledsager til Nors var direktør Ragnar G. Norddahl, som havde haft kontakt til Manelis gennem nogle år.

Manelis havde for mange år siden hørt om, hvordan danske modstandsfolk havde hjulpet jøderne på flugt.

Nu syntes han, at der skulle gives en tak. Da man på Nors Hovedgård fik at vide, at besøget ville finde sted, anede man ikke, at der var sådan en gave med, nemlig en check på 10.000 dollars.

Richard E. Manelis, som også havde sin søn Stephen med, var meget imponeret over det, han så, og fik at vide om den danske modstandskamp.

Om aftenen deltog de som særlige gæster ved Thisted Forsvarsbrødres 100 års jubilæumsfest.

V.M.J.

TV-mand gik af på grund af nazi-fortid

En af vesttysk fjernsyns kendteste personer, Werner Höfer, trak sig tilbage den 22. december som følge af afsløringer af hans nazistiske sympatier i Hitler-tiden.

Höfer var en højt respekteret og populær TV-mand, som især er kendt fra et debatprogram, han igennem 35 år har kørt med vesttyske og udenlandske journalister om søndagen.

Han erklærede, at han opgav programmet, fordi ugebladet Der Spiegel havde offentliggjort nogle af hans artikler fra Den anden Verdenskrig, hvori han forsvarede nazisternes gerninger og idealer.

I sit program, »Frühshoppen« (formiddagsdrink), har Höfer haft held til at bringe f.eks. diskussioner mellem amerikanske og sovjetiske journalister, ligesom journalister fra Israel og arabiske lande har ført nogle til tider heftige debatter i Höfers »varme stole«.

Vi må bede turistchefen fremover være lidt mere aktiv. Turistkontoret ligger på byens rådhus. Det forpligter, og monumentet blev indvist af både den forhenværende og den nuværende amtmænd.

Indtil videre går vi ud fra, at turistchefen er loyal.

Red.

80.000 sagsakter fra nazi-arkivet forsvundet

Mindst 80.000 sagsakter om førende personer i det tyske naziregime er siden begyndelsen af 1980'erne blevet stjålet fra det centrale arkiv over medlemmer af det tyske nazistparti i Vestberlin, Berlin Document Center, BDC.

Det skriver det vestberlinske dagblad, Berliner Morgenpost. Ifølge avisen er dokumenternes indhold »delvist højeksplosivt og indtil i dag strengt hemmeligholdt«.

En usædvanlig vandrebogs historie

Blev et bindeled mellem fangekammerater gennem 37 år

Hannover-Stöcken gruppen fik meget hurtigt efter hjemkomsten en vandrebog, idet den blev startet i 1946. Den har været bindeledet mellem gruppens medlemmer indtil 1983. Da stoppede man, for man var angst for, at de efterhånden mange breve og dokumenter skulle gå tabt et eller andet sted.

Vandrebogen foreligger i dag som en statelig bog i stort format på 163 sider, alle sider i fotokopier, så brevskrivernes stil og håndskrifter er bevaret for eftertiden. På et eller andet tidspunkt vil originalerne blive overrakt Det kgl. Biblioteks håndskriftsamling.

Ud fra den samhørighedsfølelse, der skabtes af fælles lidelser gennem et halvt års deportation til KZ-lejren Hannover-Stöcken, skrev Arnold Jensen, Kibæk, i 1945 til Centralkontoret for særlige Anliggender for at få det fulde navn og den korrekte adresse på de fangekammerater, der havde været i Stöcken. De var 40. 6 døde i lejren og 3 kort efter hjemkomsten.

De fleste ville være med

Der gik så en rundskrivelse ud til alle fangekammeraterne med tilbud om at være med i vandrebogen, og 23 var positive, så nu kunne vandrebogen starte. I de følgende 37 år var den så budbringeren fra hjem til hjem. Den enkelte måtte beholde bogen max. 14 dage, og når den sendtes videre, skulle man samtidig sende et brev kort til Axel G. Nielsen. Så vidste man altid, hvor bogen befandt sig.

Ret hurtigt opstod det ønske, at man skulle samles til et kammeratskabs-træf, og da mange af kammeraterne var fra Horsens, var det naturligt, at denne by kom til at danne rammerne om denne og de efterfølgende sammenkomster. Det blev Kai Wive, nu Brædstrup, og Axel B. Nielsen, der i fællesskab stod for tilrettelæggelsen.

Vandrebogen oplyser, at man samles hvert 5. år. 20-året blev markeret den 8. maj 1965 ved et stævne i Juelsminde-Horsens.

Dette blev senere ændret til at mødes

hvert år. I år sætter man hinanden stævne den 23. april i Horsens.

Naturligvis lader mange i brevene tankerne gå tilbage til tiden i Hannover-Stöcken. En fortæller: »Jeg vil aldrig mere lave blyplader.« En anden oplyser, at hans læge har fortalt ham, at det vil vare 8 år, inden blyforgiftningerne forsvinder.

Nogle kan fortælle om langvarige sygdomme, mens andre er så lykkelige, at de er sluppet fra opholdet uden mén. Flere giver udtryk for taknemmelighed over den fantastiske forskel mellem hverdagene nu og dengang.

Bogen rummer værdifulde aktstykker, således en fuldstændig gengivelse af Kai Wives beretning til »Institutet for historie og samfundsøkonomi«. Den er forfattet i august 1946, altså på et tidspunkt, da alle oplevelserne stod friskt i erindringen. Beretningerne om de fangekammerater, der bukkede under i lejren, er velskrevne og de vil blive stående.

Af data kan nævnes: De 40 blev afsendt den 5. oktober 1944 i lastbil fra Frøslev til Harreslev ved Flensborg. Derfra gik det i kreaturvogn til Neuen-gamme med overnatning på Hamborg banegård. I transporten var der nu ialt 200, deraf 140 grænsegendarmer og 60 civile. Den 16. oktober blev 40 civile udtaget og i kreaturvogn sendt til Hannover.

I januar steg antallet af dødsofre i uhyggelig grad. Den første, der bukkede under, var Otto Johansen Bogh. Han var fra Horsens, og han blev kun 28 år. Den yngste var kun 16 år.

René Ramage

Stöcken 7.1.45

Situationstegning fra Hannover-Stöcken. Den skyldes den franske fangekammerat René Ramage. Tegningen ejes i dag af Arnold Jensen, Kibæk

Den 28. marts 1945 blev danskerne hentet af svenske Røde Kors-busser og kørt til Neuengamme. I tiden 15.-30. april gik turen videre til Sverige, Frøslev eller Møgelkær.

Vandrebogen er enestående i sin art. Den har naturligvis størst interesse for kammerater fra Hannover-Stöcken-lejren, men den har også almen interesse, og man bør sende taknemmelige tanker til de kammerater, der har haft sans for at bevare disse mange aktstykker og har vist vilje til at ofre tid og kræfter på at skabe bogen.

Lejren omfattede omkring 1500 fanger. De var alle beskæftiget som slavearbejdere på Varta-fabrikkenes akkumulatorvirksomhed. Arbejdsdagen var meget lang. Det usunde arbejde medførte talrige blyforgiftninger og efterfølgende dødsfald.

Den 7. maj 1987 afslørede Hannover bys overborgmester Herbert Schmalstieg mindesmærket over lejren. Hans tale var en oplevelse.

F-k.

Fredericia-debat om de »danske« nazister

Fra Fredericia fortæller Jens Jacob Jensen (Jejse):

I forbindelse med forevisning af filmen »Hitlers børn« den 8. marts i Fredericia TV, var der et panel, hvortil der kunne ringes, og det blev mig, der blev indbudt til at deltage i panelet på De Erhvervshæmmedes vegne. Under og efter første gang, vi så filmen (før den blev sendt ud i æteren), var det mit indtryk, at de to politikere Poul Nelson og Bo Kristensen nærmest gav udtryk for, at nazisterne ikke betød ret meget, men den lokale Inger Davidsen (S) og jeg var enige om, at de måtte tages alvorligt, og jeg fik Inger Davidsen, der er skoleudvalgsformand, til at gøre noget alvorligt, for at vi kan komme på alle skoler som gæstelærere.

Efterhånden som seere og lyttere (efter forevisningen af filmen) meldte sig i den efterfølgende telefondiskussion, blev de to politikere mere og mere engagerede og positive overfor, at der måtte gøres noget.

Der var mange deltagere i den efterfølgende telefondebat, og alle gik ind for, at det måtte få konsekvenser for nynazisterne - konsekvenser, der rakte lige til et forbud. Det var således en

positiv diskussion, der efterfulgte filmindslaget, og jeg må tilføje, at de to folketingsmænd ændrede sig i en positiv retning, efter at de havde set filmen, og de havde hørt lytternes indslag.

Alt i alt var det således en udsendelse, der gik i en god retning. Vi får nu gennem Inger Davidsen mulighed for at komme på flere skoler som gæstelærere.

*

Fredericia Dagblad for 9. marts skriver ret udførligt om transmissionen bl.a.:

Poul Heinrich Riis-Knudsen, lektor i Aalborg, er leder af Danmarks Nationalsocialistiske Bevægelse og øverste leder af sammenslutningen af nazister i de europæiske lande. Ved en mindsten for faldne frihedskæmpere i Aalborg kaldte han frihedskæmperne for »en bande forbrydere og terrorister«.

En hån mod de pårørende

- Det er en hån mod de pårørende, som blev efterladt, sagde Jens Jacob Jensen bagefter som indledning til pannediskussionen. Hvis jeg havde stået ved siden af, var jeg nok gået amok.

Han fortalte også, at de gamle frihedskæmpere havde planer om at tage til Kollund for personligt at følge den landflygtige nazist Thies Christophersen over grænsen. Planen måtte dog opgives, da nazister vogtede hans hus, og desuden forsvandt han.

F-k.

Katastrofelager i Frøslev

Dansk Røde Kors har nu indrettet katastrofelager i K 14, der er genopført fra grunden.

Østerbergs tegninger vist i Düsseldorf

Læge Gustav Østerbergs satiriske tegninger fra besættelsestiden har i februar måned været vist på kunstmuseet i Düsseldorf og i marts og april i bymuseet i Flensborg.

På Frøslevlejrens museum åbner udstillingen lørdag den 18. juni og fortsætter til 29. juli.

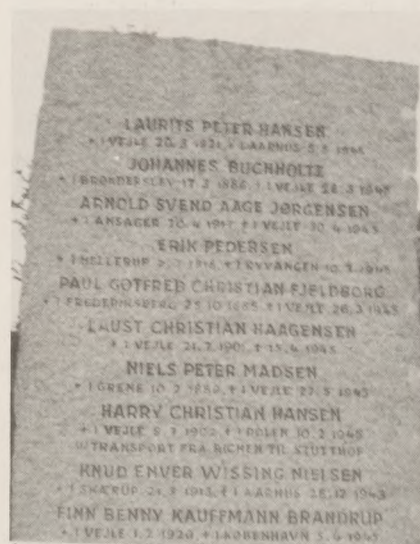
4 aviser i Düsseldorf bragte pæne omtaler af udstillingen, også med gengivelser af nogle tegninger. Der var dog ingen af dem, der udtrykte deres vurdering.

F-k.

Mindesten i Vejle flyttet

Ved indgangen til Ndr. Kirkegård i Vejle (ved Horsensvej) og med krematoriumet bagved, har man nu i mange år haft en mindesten stående for de elleve fra Vejle, som mistede livet i frihedskampen 40-45. Stenen blev rejst for indsamlede midler få år efter krigen. Afsløringen skete ved sabotøren, skrædermester Holger Jensen (som stadig lever, men ikke er særlig rask) og ved boghandler J. Munch-Christensen, som en overgang var byleder og sekretær i Frihedsrådets lokalkomité. Og endnu lever i bedste velgående. Byens digter, Anton Berntsen, forfattede teksten på stenens bagside:

Danmark var i lænker lagt
danske mænd var værn og magt
Velfærd, liv og hjerteblot
ofred de med vilje god
Intet større offer findes
Deres død skal længe mindes.

Mindestenen i Vejle. Den er nu flyttet.

Stenen stod faktisk smukt, bag den smukke gammeldags, hvid-røde, murede indgang. Men sås nok for lidt. Nu er hovedindgangen et andet sted til kirkegård og krematorium. Og hertil flyttede byen og kirkegården nyligt stenen, så den nu står mere synligt også ud mod Horsensvej, jævnfør hvad man bestemte ved stenens opsætning, at den skal stå »ved alfarvej«.

Johs. Rasmussen

Liste over forkortelser i tyske bøger om KZ-lejrene

Når man læser tyskskrevne bøger om nazitiden og KZ-lejrene, træffer man ofte på forkortelser, som ikke uden videre er forståelige for danske læsere. Vi bringer derfor en fortegnelse over de forkortelser, der oftest forekommer:

BdS = Befehlshaber der Sicherheitspolizei
DAW = Die Deutschen Ausrüstungswerke
FKL = Frauenkonzentrationslager
Gestapa = Geheimes Staatspolizei amt
Gestapo = Geheime Staatspolizei
IKL = Inspekteur der Konzentrationslager
IMG = Internationales Militärgericht
KPD = Kommunistische Partei Deutschlands
KZ-lejr = Konzentrationslager
Kripo = Kriminalpolizei
NSDAP = Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei
NSV = Nationalsozialistische Volkswohlfahrt
Nü.Dok. = Nürnberg Dokumenterne
OKW - Oberkommando der Wehrmacht
OT = Organisation Todt
PVH = Politische Vorbeugungshäftlinge
RFSS = Reichsführer SS (Heinrich Himmler)

RKRPa = Reichskriminal-Polizeiamt (også RKPA)
RSHA = Reichssicherheitshauptamt
SA = Sturm Abteil
SD = Sicherheitsdienst
SDG = Sanitätsdienstgrade
Sipo - Sicherheitspolizei
SPD = Sozialdemokratische Partei Deutschlands
SS-Schutzstaffel
WVfA = Wirtschaftsverwaltungshauptamt

Rangforordningen i SS

SS (= Schutzstaffel) blev grundlagt i 1925 som Førerens personlige livgarde. I 1929 sættes SS under ledelse af en Reichsführer SS. Denne post besættes med Heinrich Himmler, der, da SS blev en selvstændig organisation under NSDAP, fik rang af Reichsleiter. Uniformen var helt sort og var prydet med et dødningehoved.

Reichsführer SS	1. grad
SS-Obergruppenführer	2. grad
SS-Gruppenführer	3. grad
SS-Brigadeführer	4. grad
SS-Oberführer	5. grad
SS-Standartenführer	6. grad
SS-Obersturmbannführer	7. grad
SS-Sturmbannführer	8. grad
SS-Hauptsturmführer	9. grad

SS-Obersturmführer	10. grad
SS-Untersturmführer	11. grad
SS-Hauptscharführer	12. grad
SS-Oberscharführer	13. grad
SS-Scharführer	14. grad
SS-Unterscharführer	15. grad
SS-Rottenführer	16. grad
SS-Sturmmann	17. grad
SS-Mann	18. grad.

KZ-lejrledelsen

(efter skifte af Rudolf Höss, kommandant i Auschwitz)

- I. Kommandantur: Lejrkommandant, adjutant - Stabschef, Postcensuren
- II. Politisk afdeling: Lederen af den politiske afdeling, identificeringstjenesten.
- III. Varetægtslejr: Schutzhaftlagerführer, Rapportführer, Blockführer, Arbeitsdienstführer, førerne for arbejdskommandoerne.
- IV. Forvaltning: 1. Verwaltungsführer, forvaltning af fangeejendom, Lejringenjör.
- V. Lejrlæge
- VI. Vagtstyrken: Vagtchefen

Tysk logik! Eller humor

Gennem flere år har myndighederne søgt at få postbud Gustav Steffen fra Pinneberg afskediget, fordi han til kommunalvalget var opstillet for DKP. Med i historien hører, at Steffen har været ansat ved postvæsenet siden 1965, og at DKP er et legalt parti.

Mod forventning har tjenestemandsretten i Frankfurt nu afvist at afskedige Steffen. Til gengæld dømte dommeren ham til 5% afkortning i månedslønnen.

Formål: »Hver måned at søge at påvirke Steffen, så han ikke mere engagerer sig for partiet!«

Steffens sagfører betragter denne afgørelse som en sejr!

VMJ

(Citat fra vesttysk avis »Volkszeitung«)

A.P. Møller

I arbejde på de syv have
- under den
syvtakkede stjerne

MÆRSK

Kammeraternes hjælpefond

er raske kammeraters
hilsen til de syge

Om Dachau-Klubbens logo

BLOCK 19.

Til venstre: Danskerblokken.

Til højre: Revieret.

For fangekammeraterne i Dachau-Klubben er der ingen vaklen i spørgsmålet om, hvad der er og bør være i foreningens logo. Det er danskerblokken Block 19 i Dachaulejren ved München.

Den 16. februar 1945 afgik 200 danskere fra Frøsleylejren til Dachau, og dagen efter 100 fra Vestre Fængsels tyske afdeling.

Efter hjemkomsten tegnede O. Brøbech lejrens Block 19, og tegningen kom til at figurere som helsidesforside på det nodeblad, der bragte Dachau-sangen. Teksten var skrevet af Erik Beermann og musikken af O. Brøbech. De havde begge kunstneriske evner på hver sit felt.

Dachau-Sangen blev første gang sunget og spillet ved foreningens efterårsfest den 30. oktober 1948. Sangens sidste vers har følgende ordlyd:

*I Nazi's lejre maled' dødens kværn
mod fangens pinsler fandtes intet værn
men de der ej nåede frelste til frihedens
år*

*skal rejses et minde som aldrig forgår
∴ hos nogen dansk ∴*

På nodebladet står: Synges kvikt, og det refererer til, at sangen i væsentlig grad har et nationalt indhold, mens Olav Holst i 1949 skrev digtet om Dachau, der mere sætter fokus på tilværelsen i selve lejren.

Han indleder på følgende måde:

*Dette er sangen om Dachau -
Helvedets stinkende forgård -
stedet hvor hundredetusinde
sultede, døde og dræbtes.*

Og han fortsætter:

*Dachau i de rå vintermorgener,
når fanger skubbende de tunge kærre
fyldte med nøgne, skeletagtige lig
til krematoriet?
nattens ofte for sult og tyfus.*

Senere skriver han i digtet:

*Nætterne i Dachau,
hvor menneskekroppe
væltede sig mellem hinanden.
Dagene i Dachau med endeløse appeller,
med stanken af rådne kålrabi og latrin.
Tørsten, der sved i tørre halse og munde,
mens vandet i vaskekummerne rislede
lifligt,
men fyldt med klor og tyfus og liggift.
Dette er sangen om Dachau -
den skal leve i kommende slægter,
den skal vidne om skændsel og skam.*

Og han slutter med ordene:

*Dachau kan opstå igen,
hvis fejhed lader ondskaben råde,
hvis propagandaens stemme atter
overdøver hjertets ømhed og hjernens
klarhed.*

*Menneske, hvad har du lært?
Altid må du kæmpe mod hadet og løgnen,
mod magtbegær og egoisme.
Aldrig må du glemme,
aldrig må du slappe af.
Menneske, husk og kæmp.
Dachau - Helvedets forgård -
må aldrig opstå påny.*

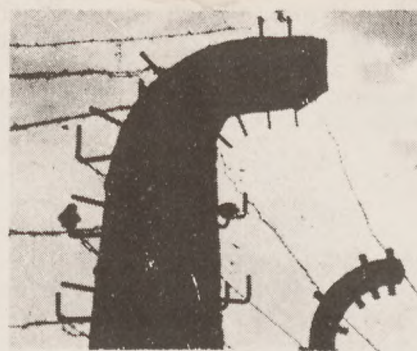
Ved F-k.

Neuengammeforeningen valgte pigtråd

Der var ikke nogen vaklen, da Neuengammeforeningen skulle vælge sit logo. Det blev pigtråden, der spandt sig omkring lejren ved Hamborg.

En dansk ekspedition hjembragte stolper og originalt pigtråd fra Neuengamme. Stolperne med pigtråd blev opstillet såvel i Frihedsmuseets som i 4. Maj Kollegiets område i Aarhus, og de er derved med til at sætte et varigt mindesmærke over såvel

lejren som til at understrege de to steders særpræg.

Da vi i 1946 startede bladet Pigtraad, fremkom der ikke andre forslag til navnet - og det er jo også bevaret siden. Pigtraad bruger man jo i landbruget til afspærring for marker, hvor kører græsser uden tøjrbinding, men for nazipsykologerne skulle det være et skammens mærke, for levende væsener bag pigtråd er jo ikke højtagtede.

Nu blev millionerne bag pigtråden efterhånden en broget flok. Vi kan tænke på de 2.000 norske studenter og deres rektor for universitetet i Oslo, de henved 2.000 danske politifolk, talrige intellektuelle fra Tjekkoslaviet og Frankrig, ja vi kunne fortsætte med at nævne navne fra alle de europæiske lande fra nazibesatte områder.

Nazipsykologerne regnede givetvis med, at folkene bag pigtråden ville æde hinanden op i sultilværelsen bag pigtråden, men fangeforeningerne rundt omkring i Europa er jo et udslag af, at der opstod et kammeratskab, så der skabtes et pigtrådsfællesskab, rettet mod een fjende Gestapo og dets handlinger, men også en understregning af, at fangekammerater gav hinanden håndslag på, at de efterladte skulle hjælpes, de skadelidte skulle have tålelige økonomiske kår, og kunne lægebehandling på helsehjem hjælpe, måtte en sådan hjælp skaffes.

Erindringen om frihedsberøvelsen bag pigtråden forpligter til også nu bagefter at huske, hvorfor vi kæmpede og ikke nu - så mange år efter - at lade småting og personlige stridigheder spille en væsentlig rolle.

En af de unge i min bekendtskabskreds søger et helhedssyn. Han finder det nok en dag. Pigtrådsfællesskabet forpligter os til at fastholde helhedssynet: Vi kæmpede mod tyranniet, mod umenneskeligheden, for menneskelighed og for medmenneskelighed.

Ved nytårstide er det gavnligt, at vi besinder os på, at pigtrådsfællesskabet bør leve videre og have gode kår.

F-k.

Theresienstadt - en Ghetto

Her havnede 140.000 fanger

Under retssagen i Dresden mod tidligere Gestapo-kommissær Schmidt kom der mange kendsgerninger frem omkring Theresienstadt eller nærmere Terezin, der var det oprindelige navn.

Ifølge Wannsee-konferencen oprettedes Terezin som en ghetto for ældre, privilegerede jøder fra Tyskland. Der ved skulle der dækkes over østlige udryddelseslejre, hvortil andre jøder blev sendt for at blive sat til »Arbejdsindsats«.

Men straks fra begyndelsen virkede også Terezin som decimeringslejr. Den første transport kom fra Prag den 24. november 1941. Opgaven var at forberede lejren til de næstes ankomst.

Kaserner blev ryddet og militærkøkken sat i stand. Køjer blev indrettet, og i midten af 1942 blev så de andre huse i byen gjort klar. Forholdene var naturligvis elendige. Man måtte ligge på gulvet i kasernen, blot med halm.

Kommandanten var naturligvis nazist. Hertil var der en lejrinspektør og fangevogtere. Iøvrigt var der selvforvaltning af jøder. Men efter nazistiske ordrer, regler og kontrol, ligesom man blandede sig i, hvem der ledede selvforvaltningen.

I begyndelsen var der streng censur med trussel om dødsstraf, hvis man smuglede breve ud. Første trin var indsætning i fæstningen, hvor døden var så godt som sikker.

I januar blev 9 mand hængt og i februar 7 for udsmugling. Senere blev der givet tilladelse til at sende et kort med 30 ord på tysk til familien.

SS gav også ordre til, at familierne skulle skilles, så fædre f.eks. ikke måtte være sammen med kone eller barn. Der var strenge straffe for at have penge eller smykker, selv besiddelse af tandpasta kunne betyde indsættelse i fæstningen. Døde man ikke af det, kom man til en udryddelseslejr østpå.

I begyndelsen ankom fangerne til en by 3 km fra Terezin, hvorfra de måtte gå. Senere blev de transporteret på lastbiler og ligvogne, der anvendtes til både levende og døde, brød og andet forefaldende.

I juni 1943 blev der så ført et sidespor ud til Terezin.

Den 2. juni 1942 kom 50 jøder fra Berlin og derefter i gennemsnit 50-100

om dagen, enkelte dage dog op til 1000.

De nyankomne havde undertiden kontrakt på, at de havde lejet en pensionistbolig af tyske myndigheder, og de troede, at de SS'er, der var på perronen, var der for at hjælpe dem til rette. I stedet blev de mødt med råb og slag.

En ældre jøde var enfoldig nok til at bede om en taxa til sine kufferter, andre forventede lægelig hjælp. I stedet blev det ophold i fæstningen eller i halmen på gulvet. Chokket var for nogle af de ældste så stort, at de døde allerede den første nat.

Efter transporterne fra Tyskland og Østrig kom de så fra Holland og Danmark, og i de sidste måneder også fra Ungarn og Slovakiet.

Ifølge statistikken gik der 140.000 fan-

ger gennem Terezin. Heraf ca. 73.000 fra Bøhmen-Mähren, 42.000 fra Tyskland, 15.000 fra Østrig, 5000 fra Holland, 466 fra Danmark, 1500 fra Slovakiet og over 1000 fra Ungarn. Transporterne var nummereret med romertal: I-XXVI.

Dødeligheden var stor: nogle tal fra september 1942: 3941 og oktober 3096. Den jødeældste Edelstein henvendte sig til kommandanten herom og fik svar: »Uret går rigtigt«.

Mange transporter gik til polske udryddelseslejre, bl.a. en transport på over 20.000 for alle over 65. Man mener, at der i ghettoen døde 33.500 ud over dem, der blev sendt på transport.

Ved befrielsen levede endnu i Terezin 7.642 tjekkere, 5.474 tyskere, 1.293 østrigere og 1.285 hollændere og endelig 1.138 ungarer.

(Uddrag af retssagen i Dresden, offentliggjort i bladet »Der antifaschistische Widerstandskämpfer«.)

VMJ

Alle i Theresienstadt husker portens inskription (Foto: VMJ)

FORENINGERNE

SAMMENSLUTNINGEN

Repræsentantskabsmødet blev et debatmøde

Repræsentantskabsmødet den 16. marts 1988 indledtes med formandens velkomst til de fremmødte og til fru Anna-Lise Clausen fra Frihedsfonden.

Man mindedes de mange kammerater, der var døde siden sidst.

Jacob Jensen valgtes til dirigent, og protokollen fra sidste repræsentantskabsmøde oplæstes af Poul Nielsen.

Formanden aflagde beretning og oplyste, at der var indkommet forslag fra Horserød-Foreningen og fra Theresi-

enstadt-Foreningen. Han omtalte det nye lovudvalg, og at Rekreatiionsudvalget fortsætter som hidtil.

Poul Nielsen omtalte »Pigtraad/Ge-stapofangen« og dens økonomi og tilfø-jede, at nogle af deltagerne ikke hørte til bladets læsere.

Han meddelte, at sagen omkring min-desmærket ved Helligåndskirken nu synes at blive løst tilfredsstillende.

Regnskabet blev aflagt af Bernth Johannesson, der gjorde opmærksom på, at hvis ansøgningerne fortsatte som nu, ville fonden være brugt op i løbet af 2-3 år.

Der blev livlig debat omkring Birgit Fischermanns forslag om ændring i rekreatiionsfondens regler, og spørgsmålet vil blive taget udførligt op i bestyrelsen og på næste repræsentantskabsmøde.

Horserejses forslag omkring nynazisme fik den kommentar fra formanden, at nazisme jo ikke er forbudt i Danmark. Det er derimod rascisme. Opgaven må derfor bestå i at få befolkningen i gang med kampen mod nazisme. Den til tider livlige debat mandede ud i et ændringsforslag fra Hans Andersen, hvorefter forslaget kunne vedtages.

Udtalelsen er nu tilsendt Folketinget og Ritzaus Bureau.

Kontorchef Anna-Lise Clausen orienterede om Frihedsfondens arbejde og fik forsamlingens bifald.

Kasserer og sekretær blev genvalgt, og efter yderligere diskussion sluttede mødet kl. 16.30.

Forinden havde dog nogle fra De Erhvervshæmmede rejst spørgsmålet om fordeling af repræsentanter til mødet. Formanden tilkendegav, at det var et internt spørgsmål foreningerne imellem.

Jeje fra Fredericia omtalte under eventuelt et møde, man der havde holdt omkring nynazismen. Man havde set filmen »Hitlers børn« og efterfølgende haft diskussion med to folketingsmedlemmer. En idé til efterfølgelse.

VMJ

Racismen behandles alt for lempeligt

*Udtalelse fra
repræsentantskabsmødet*

Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen 1940-45 opfordrer indtrængende myndighederne til at gri-

be ind imod den racistiske propaganda, der udfoldes på og fra dansk grund af foreninger og personer. Vi mener, at racismen behandles alt for lempeligt.

Organisationer, skoler, Danmarks Radio og andre medier må iværksætte oplysningskampagner, ikke mindst blandt ungdommen, der belyser, hvad rascismen tidligere har medført af ulykker for millioner af mennesker. Racismen må behandles som al anden farlig smitte, der forebygges og nedkæmpes.

I givet fald må lovgiverne skærpe lovgivningen for at sikre lige ret for alle, uanset race, tro og politisk overbevisning.

Villy Mørk Jensen
Formand

Ernst Jakob Jensen
Dirigent

Februarmødet

Sammenslutningen af dansker fanger fra Frihedskampen 1940-45 holdt møde i Frihedsfondens lokaler den 17. februar 1988.

Efter formandens velkomst til dette første ordinære møde i 1988 blev protokollen oplæst af Poul Nielsen.

Villy Mørk Jensen aflagde beretning, hvoraf det fremgik, at der var almindelig tilfredshed med afslutningen på uroen omkring Frihedsfonden.

Det er i år 45 års dagen for tyskernes magtovertagelse den 29. august, og man vil gennem lovudvalget søge at rejse forskellige spørgsmål over for socialministeriet, såsom hædersgaven og problemerne for kammerater, der ønsker at flytte til Bernadottégårdene og ikke kan få kommunal kaution.

Man bør også være opmærksom på nazisternes planer om at opstille til kommunevalgene.

Under debatten rejstes forskellige spørgsmål, der vil blive taget op af lovudvalget.

De forskellige udvalg aflagde beretning, og specielt omkring »Helligånd-flammen« var der positive lyspunkter.

Lovudvalgets og Rekreatiionsfondens sammensætning drøftedes.

Foreningernes kommende arrangementer vil blive omtalt her i bladet, ligesom de vil blive udsendt til foreningernes medlemmer.

Næste bestyrelsesmøde afholdes 21. april 1988, ligeledes i Frihedsfondens lokaler.

VMJ

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Kegnæs 1988

I år har 61 søgt om ophold på Kegnæs. 37 har fået plads som ønsket/for-handlet. 24 har altså måttet lide den skuffelse at få afslag. (December måned er stadig ledig). 15 søgte i sommerferiens 7 uger.

Af de 37 tildelinger var 24 nye ansøgere, der aldrig har været på Kegnæs. Altså 13 har prøvet det før.

Sommerferiebeboerne er ligeligt fordelt på KZ-fanger og fanger fra danske fængsler/lejre.

Beboerne er fordelt således: 15 KZ-fanger, 9 langtidsillegale, 2 enker, 1 allieret tjeneste, 10 danske fængsler/lejre. Beboere med familie/gæster ialt 221 personer.

Antallet af ansøgere i år er halveret i forhold til 1987. Har grunden mon været muligheden for beskatning? Alt tyder jo nu på, at vi undgår den. I øvrigt kan vi jo ikke se bort fra, at vort »kunde-underlag« af naturlige grunde må svinde ind.

Tak for venlige breve og telefonsamtaler. Ligeledes stor tak for indbetalte beløb.

Preben Feddersen

Frankrigsrejsen genoplevet

114 personer deltog i vores medlemsaften, tirsdag den 8. marts 1988 på den nye politistation i Valby. Det glædede bestyrelsen meget, at så mange mødte op om arrangementet.

Vi mødtes kl. 17 og blev budt velkommen af stationens chef - politiinspektør Poul Petersen - der udtalte, at det glædede ham meget, at så mange gamle politifolk havde ønsket at se den nye station.

Herefter blev vi i hold vist rundt og så stationens lokaliteter, hvorefter vi gik

til bords og fik serveret en dejlig forløren skildpadde, efterfulgt af kaffe og småkager. Samtalen gik livligt under hele samværet, og efter spisningen blev der af en af deltagerne i vores Frankrigsrejse 1987, vist en række meget fine lysbilleder fra rejsen.

Georg Andersen

Generalforsamling

Den ordinære generalforsamling blev afholdt tirsdag den 26. januar 1988 i kantinen, politistation 2, Store Kongsgade 100, med dagsorden ifølge lovene. Der var mødt 73 medlemmer.

Formanden bød velkommen. Nybo Frederiksen valgtes som dirigent. Formanden Hans Andersen indledte med at bede forsamlingen stående mindes de i årets løb afdøde kolleger ved et øjeblik stilhed, idet han udtalte »æret være deres minde«.

Han fortsatte sin beretning med at oplyse, at der i årets løb var afholdt 7 bestyrelsesmøder. Omtalte videre de i årets løb afholdte arrangementer og takkede medlemmerne for den store opbakning, der havde været ved alle arrangementerne. Oplyste videre om de i 1988 planlagte arrangementer og omtalte de uroligheder, der havde været omkring Frihedsfonden og arbejdet for at bevare den. Han kunne endelig oplyse, at resultatet var, at Frihedsfonden fortsætter foreløbig i det sædvanlige regi i 4. Maj-kollegiet. Omtalte videre årsmødet i Landsforbundet af Buchenwaldklubber og den regionale sammenkomst i Jylland.

Til slut takkede han bestyrelsen for godt, loyalt og velvilligt arbejde i årets løb. Beretningen blev enstemmigt godkendt.

Kassereren kommenterede det reviderede regnskab, der var omdelt til de fremmødte. Det sluttede med en overførsel til 1988 på 53.589,62 kr. Regnskabets godkendtes enstemmigt.

Kontingentet fastsattes uændret til 50 kr. årligt.

Der var modtaget forslag fra Kaj Parkholt, der ønskede i alt fald nogle af arrangementerne i årets løb fastlagt til afholdelse i dagtimerne. Flere ønskede arrangementerne om aftenen, mens enkelte godt kunne tænke sig nogle af dem afviklet i dagtimerne. Konklusionen blev, at bestyrelsen forsøger at lade nogle af årets arrangementer afvikle i dagtimerne.

Genvalgt til bestyrelsen blev: Hans

Andersen, Georg Andersen og Hans Hasling, og bestyrelsessuppleanten. Nyvalgt bestyrelsessuppleant Poul Petersen, der valgtes for afdøde V. Kronhjem. Genvalgt blev revisor Andreasen og nyvalgt revisorsuppleant blev Kjeld Jørgensen i stedet for Poul Petersen, der blev bestyrelsessuppleant.

Dirigenten takkede for god ro og orden og hævdede generalforsamlingen ved at udbringe et »Leve Buchenwaldklubben«.

*Georg Andersen
sekretær*

Udflugt med besøg i Bernadottegården i Roskilde

Sammen med Amalienborgklubben arrangerer Buchenwaldklubben en udflugt med besøg i Bernadottegården i Roskilde onsdag 18. maj.

Udflugten er tænkt foretaget i private automobiler, og vi håber, at kammerater med egne vogn vil stille sig til rådighed for kammerater, der ikke er »selvbefordrende«.

Vi mødes kl. 10 på parkeringspladsen overfor Grønttorvets »bagindkørsel« fra Retorpevej, og kører så ad en lille omvej til Roskilde, hvor vi besøger Vikingskibsmuseet. Vi håber på godt vejr, så vi kan nyde køreturen i det forårsgrønne område, som vi kører igennem.

Vi regner med at være ved vikingeskibene kl. ca. 11.30, og efter et gennemsyn kører vi til Bernadottegården, hvortil vi forventer at ankomme kl. ca. 12.30. Her bliver vi modtaget af forstander Haxthausen, hvorefter vi vises rundt, inden vi ca. kl. 13.30 spiser sammen.

Menuen er: 2 slags sild, hakkebøf med tilbehør, ostebord, kaffe og småkager.

Prisen for dette udmærkede måltid er fastsat til 50 kr. pr. person. Snaps, øl og vand kan købes til rimelige priser.

Hvad udflugten koster derudover, må de enkelte »vognhold« klare indbyrdes. Kammerater, der bor i eller omkring Roskilde, kan støde til udflugtens øvrige deltagere ved vikingeskibene eller på selve Bernadottegården.

Kammerater fra Amalienborgklubben bedes tilmelde sig hos Frank Zorn, Schweizerdalsvej 85, 2610 Rødovre, tlf. 01 70 04 02, og oplyse, hvorvidt man stiller sig til rådighed med vogn, eller uden vogn, og om man evt. møder direkte i Roskilde.

Århus

Buchenwaldklubben Århus afholder ordinær generalforsamling torsdag den 21. april 1988 kl. 14 i kantinen på Politigården i Århus. Dagsorden i henhold til lovene.

På valg er formanden Knud Andreasen, A. Sejersen og H. Rohbrandt.

Forslag, der ønskes behandlet på generalforsamlingen, skal indsendes til bestyrelsen senest 8 dage før generalforsamlingen.

BESTYRELSEN

Kammerater fra Buchenwaldklubben bedes melde sig hos Georg Andersen, Kongshaven 42A, 2500 Valby, tlf. 01 17 47 88, med samme oplysninger. Eventuelle kørefællesskaber bedes også meddelt.

Tilmelding inden 10. maj 1988.

Betalingen for spisningen erlægges til klubbernes kasserer inden afgang fra Valby på udflugtsdagen.

Reserver dagen og få en interessant oplevelse i kammeratligt samvær med hustruer eller andre pårørende.

BESTYRELSEN

ERHVERVSHÆMMEDE

Omegnsafdelingens ferielukning

Omegnsafdelingen holder sommerferie i tiden fra den 15. juni til den 15. august 1988.

Under ferien kan følgende kontaktes i presserende sager:

Kaj Wadsbach Petersen, Lundebjerggårdsvej 228, 2740 Skovlunde, tlf. 02-94 44 92.

Johan Kanding, Smedetoften 38, 2400 København NV, tlf. 01 10 61 49.

Svend Aage Beyer, Stockflethsvej 7, 2000 Frederiksberg, tlf. 01 86 99 46.

Sjællandsafdelingen Afslutning på vintersæsonen

Sæsonafslutning afholdes i lokalene Svingelport 8A i Helsingør fredag den 27. maj. Kl. 19 serveres der forløren

skildpadde til den billige pris af 35 kroner, der også dækker for aftenkaffe.

Naturligvis er det nødvendigt med tilmelding, der kan ske på tlf. 02-46 64 01, eller skriftligt til Erik Aarestrup, Rytterbakken 14, l.th., 3000 Helsingør. Skriv antal personer, da indbydelsen naturligvis også gælder for ledsager. Tilmeldingen skal være fremme senest den 17. maj (tirsdag) og eventuelt afbud senest den 24. maj.

Der vil være plads til 60-70 personer, og første tilmeldte vil få mulighed for at deltage.

Hvis der blandt medlemmerne er interesse for billard, vil dette kunne arrangeres, da spil findes i lokalet, som vil kunne anvendes 3 fredage om måneden, fra morgen til kl. 22. Interesserede kan kontakte ovenstående.

Svingelport 8A ligger ca. 5 minutters gang fra jernbanestationen, og ligeledes fra 2 til 5 minutters gang fra busser.

I lokaler findes handicaplift og -toilet, ligesom der er nær til P-plads. Af-sætning af passagerer kan ske lige uden for døren.

Erik Aarestrup

AALBORG:

Mindehøjtidelighed

Den 4. maj kl. 15 afholdes der mindehøjtidelighed med kransenedlægnings i »5. Maj Parken« ved Margrethekirken. Villy Fuglsang vil holde en kort tale, der er fællessang, og et skolekor vil medvirke.

Efter højtideligheden samles vi på centret til en kop kaffe.

HORSERØD

Horserød-Foreningen indkalder til årsmøde lørdag den 23. april kl. 12.00. Mødet finder sted i Land og Folks hus, Dr. Tværgade 3 i København.

Der bliver beretning om foreningens arbejde, der aflægges regnskab og behandles indkomne forslag. Der kan forventes forslag fra bestyrelsen. Endvidere skal der vælges bestyrelse.

Når årsmødet er afsluttet, samles vi som sidste år til kammeratligt samvær med Stutthof-Foreningen om en bid brød m.m.

Vel mødt!

V.K.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Nytårsfest

Gestapofangerne Sjællandske afdeling afholdt nytårsfest den 13. februar i SID's smukke selskabslokaler, Saltværksvej 68, Amager.

Vi mødtes kl. 17.30 og kunne straks gå til et veldækket ta' selv bord, en god pianist sørgede for taffelmusikken. Kl. 18.30 optrådte »De tre på viften« og underholdt det glade selskab med operettesange både herhjemme fra og fra Wien.

Efter en times optræden spillede pianisten atter, men denne gang var det dansemusik, så medlemmerne fik rørt benene. I en pause blev der afholdt amerikansk lotteri. Præmierne var de af medlemmerne medbragte gaver, som foreningen takker meget for.

Kl. 24 var nytårsfesten slut, og deltagerne kunne tage afsked med hinanden i bevidstheden om, at vi atter havde haft en virkelig god aften i gode kammeraters selskab.

Find

Landsforeningen Gestapofangerne

holder årsmøde i Frøslevlejren i dagene 7. - 8. maj 1988.

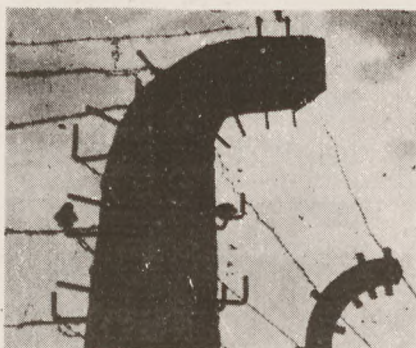
Tilmelding til Else Bentzen, Nørre Boulevard 62, 8900 Randers, tlf. 06 42 69 61

Vi gav hinanden det løfte, at mødes og ære dem, der døde for det, vi ville og ikke kom med os hjem.

HANNOVER-STÖCKEN

Hannover-Stöcken-gruppen samlet til møde i Horsens den 7. maj 1960. I år samles gruppens medlemmer i Horsens den 23. april. Vi bringer andet steds i bladet en omtale af gruppens vandreboek der repræsenterer noget usædvanligt.

Mindemødet ved Helligåndskirken den 20 april

43-års-dagen for befrielsen fra Neuengamme

Traditionen tro afholder Dachau-Klubben og Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme sit årlige minde-møde ved Monumentet for den ukendte koncentrationslejr fange ved Helligåndskirken i København:

Onsdag den 20. april 1988 kl. 19.00

Ved monumentet taler Københavns overborgmester Egon Weidekamp. Derefter nedlægges blomster og krans. Efter højtideligheden samles vi til kammeratligt samvær i Rådhusets kantine. Fanen kommer til stede.

Bestyrelsen

Generalforsamling

Tirsdag den 19. april 1988 kl. 19.00 afholder Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme sin ordinære generalforsamling i Parolesalen, Nyropsgade 22, København V. Dagsorden i henhold til foreningens vedtægter § 4. Eventuelle forslag til generalforsamlingen bedes sendt til formanden 14 dage før generalforsamlingen.

Ved Helligåndskirken den 29. august 1946. Birger Mouridsens mor bærer asken af den ukendte KZ-fange til den stiliserede trefod foran kirken.

Eigil H. Larsens Eftf.

v.P. Juul (k-z. 67.975)

St. Strandstræde 11
(v. Kongens Nytorv)

Flagfabrik

1255 København K
Telefon (01) 11 07 87

Landsmøde i Odense

Landsforeningen af Sachsenhausen-fanger i Danmark afholdt sammen med Ravensbrück-gruppen det traditionelle årsmøde i Odense den 14.-15. marts.

Mødet indledtes med festligt samvær med smørrebrød og efterfølgende dans til ud på aftenen i en glad og kammeratlig stemning.

Vi havde held til at få den nye leder af Frihedsmuseet og Frøslevmuseet, Esben Kjeldbæk, til at holde festtalen. Det blev til, stor, gensidig glæde og gav os viden om disse museers betydning nu og i fremtiden. Den unge generations interesse for besættelsestidens begivenheder glæder os.

Mødet den 15. marts indledtes med et minuts stilhed til ære for de kammerater, der døde i løbet af året.

Til dirigent valgtes efter traditionen Richard Andersen, Landsforeningen af Erhvervshæmmede, Odense afd.

Beretningen aflagdes af landsformanden, Peder Søgård, således som den var rundsendt til medlemmerne i skriftlig form.

Blandt de vigtigste punkter i årsberetningen var den succesrige indsats for at bevare Frihedsfonden, deltagelse i protesterne mod neonazistisk virksomhed, specielt den vesttyske nazist, Thies Christophersens kriminelle racistiske propaganda, der udgår her fra landet. Desuden forberedelse af forslag til udtalelser om nedrustning og kamp for freden, som sandsynligvis vil blive fremsat ved IKS's præsidiemøde den 15.-19. maj i Oslo, hvor landsformanden og 5 gæster repræsenterer den danske forening.

Beretningen blev enstemmigt godkendt.

Evald Lægteskov arbejder med forberedelsen af rejserne til Sachsenhausen-Ravensbrück og Berlin, og problemerne herom blev drøftet.

Nogle økonomiske spørgsmål, herunder bevillinger til internationalt arbejde blev afgjort i enighed. Regnskabet godkendtes enstemmigt med uforandret kontingent.

Alle valg var enstemmige og genvalg:

Landsformand Peder Søgård, København, næstformand Evald Lægteskov, Odense, kasserer Emmy Eskildsen, Odense, sekretær Alice Kofoed, Odense, Ehgon Nielsen, København, Peter Damsgård, Odense, Astrid Blumen-saadt, Odense, suppleant Banke Jung Jensen, Odense, suppleant Reinholt Harndal, Odense, revisor Reinholt Harndal, Odense, revisor Anton Larsen, Otterup.

Efter punktet eventuelt afsluttedes årsmødet med dirigentens og landsformandens tak for to dages hyggeligt og kammeratligt samvær.

Peder Søgård

FIR afholdt repræsentant-skabsmøde den 17.3.

Formanden E. Lykkestrand aflagde beretning og opfordrede til at bekæmpe den opdukkende nynazisme og arbejde for fredens bevarelse.

Helge Kierulff aflagde en interessant beretning fra det internationale arbejde.

Derefter var der en god debat om begge.

Alle valg var genvalg.

Trods det, at vor udmærkede kasserer Ehgon Nielsen var syg, fik vi forelagt et fint regnskab.

Efter en debat under eventuelt kunne dirigenten Villy Karlsson slutte et udmærket og sagligt møde.

VMJ

**Fælles vilje
gør
kampdagen
skøn**

(J. Ottosen i sangen:
Det haver så nyligen regnet).

FRIHEDSMUSEET:

Film, foredrag og rundvisninger

Søndag den 20. marts vist tre nazistiske propaganda-film. De var jo særdeles aktuelle, for den 12. marts 1938 invaderede 105.000 tyske soldater Østrig uden at møde modstand. »Anschluss« var en kendsgerning, og den 15. marts kunne Hitler på Wiens Heldenplatz op-levé, at et timelangt hyldest- og heilrâb skreg: Ein Volk, ein Reich, ein Führer. Han blev helt beruset, så han i telefonen fortalte rigsmarskal Hermann Göring: Jeg havde helt glemt, hvor smuk min hjemegn er.

Både filmen: »Adolf Hitler i Wien« og »Den store tyske kunstudstilling i München« var optaget i 1938 - altså friske optagelser fra disse dage, der ry-stede en hel verden. Den tredje film »Krigspropaganda« var udvalgte klip fra 1943-45.

Forevisningerne af filmene blev startet med en kort indledning ved museumsleder Esben Kjeldbæk.

Den danske kirke under besættelsen

Mandag den 21. marts indbød foreningen »Frihedsmuseets Venner« til foredraget »Kirken under besættelsen« ved cand.mag. Erik T. Jacobsen.

Cand.mag. Erik Thastrup Jacobsen, København, er for tiden med i et projekt, der kulegraver den danske kirkes forhold under besættelsen. Projektet arbejder under Statens humanistiske Forskningsråd. Hans område er den danske folkekirke, mens andre tager sig af andre områder. Han er midt i studierne, der strækker sig over tre år.

Hans foredrag var således en frem-læggelse af hans foreløbige resultater, og han er nået frem til det synspunkt, at folkekirken var et spejl af samfundet, og at dette også gjaldt under de fem besættelsesår.

Tiden indtil den 29. august var en tid, der var præget af den traditionelle indstilling, at man skal være loyal overfor øvrigheden, men netop efter den dag følte f.eks. biskopperne sig frit stillet.

I tiden 1940 til påsken 1942 opretholdt man forskellighederne mellem de kirkelige retninger, men derefter forsvandt skillelinjerne, idet man fandt frem til et samlet budskab at formidle.

Det kan iøvrigt oplyses, at der er omvisning på Frihedsmuseet søndag kl. 13. Indenfor tiden 1. maj til 15. september er der omvisninger hver torsdag kl. 14 og hver søndag kl. 14.30.

Lørdag den 9. april blev årsdagen for Danmarks besættelse markeret ved en kort højtidelighed kl. 11.50. Regeringens proklamation blev udsendt over højttalerne, hvorefter der var 2 minutters stilhed. Der blev afsluttet med »Altid frejdig«.

Befrielsesdagen

Onsdag den 4. maj markeres årsdagen for Danmarks befrielse ved ekstraordinær aftenåbning kl. 19-22. Museet vil være illumineret med fakler, og befrielsesbudskabet fra BBC udsendes over højttalerne kl. 19.30 og 20.30.

Åbningstider

16/9-30/4: Mandag lukket. Øvrige hverdage 11-15. Søn- og helligdage 11-16.

1/5-15/9: Mandag lukket. Øvrige hverdage 10-16. Søn- og helligdage 10-17.

Museet er lukket 1. pinsedag og grundlovsdag samt 24/12, 25/12 og 31/12.

Museet er åbent 2. påskedag og 2. pinsedag.

Foreningsbesøg

Der kan i museets åbningstid arrangeres rundvisning for grupper på højst 30 deltagere. For større grupper tilbydes introduktion med lysbilleder i museets foredragslokale.

Rundvisning: 210 kr. på hverdage og 250 kr. på søn- og helligdage.

Lysbilledintroduktion: 250 kr. på hverdage og 300 kr. på søn- og helligdage.

Udenlandske grupper

Rundvisning eller lysbilledintroduktion kan arrangeres også for engelsk- og tysksprogede grupper.

Rundvisning: 250 kr. på hverdage og 300 kr. på søn- og helligdage.

Lysbilledintroduktion: 300 kr. på alle dage.

Aftenarrangementer

Ekstraordinær åbning om aftenen for foreninger kan i en vis udstrækning arrangeres.

Prisen for et sådant arrangement med rundvisning er 645 kr.

MINDEORD

Vilhelm Sigaard Andersson

Den 5. februar afgik Vilhelm Sigaard Andersson, Store Tingbakke III, Vodskov, ved døden, 63 år gammel.

Vi var vidende om, at Vilhelm helbredsmæssigt ikke havde det for godt og ikke havde haft det i mange år. Alligevel var det et chok at høre, at han her i løbet af få uger var blevet så dårlig. Vi fik om torsdagen besked på, at nu kom han hjem fra hospitalet. Han nåede det dog ikke, døden indtraf om fredagen.

Vilhelm Sigaard Anderson var under krigen medlem af den såkaldte Hvidbjerggruppe i Thy. Efter krigen flyttede han til Struer, og for en 4-5 år siden til Vodskov for at være i nærheden af sine børn, som bor her på egnen.

Børge Jensen

Henning Brøchner

Direktør Henning Brøchner, Hellerup, blev 71 år. Han åbnede 1940 egen herreekviperingsforretning i Brødregade i Randers. Han tog tidligt standpunkt mod tyskerne, og i februar-marts 1943 indbød skindhandler Jørgen Boje ham til sit og moderen, enkefru Bojes, hjem. I dette møde deltog også Sv. Aa. Frederiksen, Andy Larsen, Peter Staal Jensen og Eigil Thornsberg, samt Ole Geisler, der aftenen før var ankommet fra København via en overnatning i Århus hos frøknerne Jøker. Og tillige Flemming Juncker, Overgaard.

Målet var at modtage våben fra luften fra RAF, og Juncker havde allerede fundet et sted ved en skov ved Skråstrup nær Mariager. Næste nat gik et hold i gang, og morgenen efter fandt Geisler, Boje og Brøchner så ud af, hvad man skulle gøre med den store våbensending, som endnu lå i plantagen, ganske vist tildækket.

Man fik læge Sv. Thorup Pedersen, Randers, og også kromanden Marius Fiil, Hvidsten, med. Våbnene kom nu rask væk og blev placeret hos Boje, Brøchner, senere Knud Christensen, m.fl. i Randers.

Brøchner overgik, som den senere Hvidsten-gruppe blev dannet, mere til at rejse rundt andre steder i Jylland og finde nedkastningspladser og grupper til at tage imod. Bl.a. i Århus, Viborg og Silkeborg, og han opsigte i starten især

Dansk Samling-folk og medlemmer af Sct. Georgs-gilderne.

Efterhånden kom Gestapo på sporet af ham, så han hen på 1943 med sin kone, også fra Randers, måtte flygte til Sverige, hvor han gik ind i Den danske Brigade. Kort efter hjemkomsten i 1945 afviklede han forretningen i Randers og bosatte sig i København, hvor han bl.a. startede en handskefabrik. Han havde i tidens løb en række tillidsposter indenfor sine brancheforeninger.

Johs. Rasmussen

Niels Debel

Den 16. december 1987 døde tidligere speditør Niels Debel. Han blev 73 år.

Niels Debel var fange i Horserød og Frøslev og var en hyppig gæst ved vore møder og til sammenkomster i Frøslevlejren. Han boede i Bov og fik tit besøg af kammerater, der var på disse kanter. Han havde været tilknyttet terrænsportsforeningen i Aabenraa, da han blev arresteret af tyskerne.

VMJ

Henry Jensen

Modelsnedker Henry Jensen, Evaldsvej 5, Silkeborg, blev 79 år.

Han var meget aktiv i modstandskampen og stod i spidsen for en jernbanesabotage gruppe.

Hans Muus

Konsul Hans Muus blev 71 år. Han døde i Monaco, hvor han levede sine sidste år.

Hans Muus vil blive husket for sin indsats i modstandsbevægelsen på Fyn under anden verdenskrig. Han blev medlem af Fynsledelsen og af Frihedsfondens lokalkomiteé.

I mange år var han direktør for familievirksomheden Elias B. Muus. Fra 1951-1980 var han tillige både engelsk og hollandsk konsul.

Under anden verdenskrig var Hans Muus en meget eftersøgt person. Fyn havde en meget aktiv modstandsbevægelse, og Gestapo havde sit berygtede hovedkvarter på Husmandsskolen. Herfra udgik talrige ordrer til likvidering af borgere fra Odense og hele Fyn.

VMJ

Helmer Maalø Nielsen

Fhv. godsekspeditor Helmer Maalø Nielsen, Jernbanebo, Nyborg, var født og opvokset i Nyborg.

Han var ansat ved DSB i mere end 50 år. Som ung elev var han med til at omorganisere de sønderjyske jernbaner efter 1920. Han blev trafikassistent i 1925 og arbejdede i en årrække ved forskellige jyske stationer, inden han kort efter krigen kom til Nyborg.

Under krigen holdt han under dæknavnet Buster modstandsbevægelsen løbende underrettet om tyske transporter og deltog selv i jernbanesabotage.

Efter pensionering i 1970 bosatte Helmer Maalø Nielsen sig i Nyborg.

Gudmund Schack

En af dansk idræts største lederskikkelser, Dansk Idræts-Forbunds tidligere formand, grosserer Gudmund Schack, Ordrup, blev 89 år.

Under besættelsen ydede Gudmund Schack et vigtigt bidrag til modstandskampen ved bl.a. at stille sin villa til rådighed som logi for illegale frihedskæmpere fra Holger Danske. Hvis tyskerne havde afsløret den virksomhed, ville villaen være blevet sprængt i luften.

Vagn Schousboe

Fhv. sognepræst og provst Vagn Schousboe, Engen 15, Kolding, blev 82 år. Han var født i USA, hvor faderen var præst for danske menigheder. Familien vendte hjem i 1919, og Vagn Schousboe blev cand.theol. i 1933, efter at han i otte år fra 1922 til 1930 havde arbejdet som bankassistent.

I 1961 blev Vagn Schousboe provst i Hedensted provsti, og han var i en år-række desuden præst for Vejle Fjord Sanatorium.

Under besættelsen var han med i modstandsarbejdet, og han og hans hustru undslap en Gestapo-razzia mod præstegården i Ørum, hvorefter de flygtede til Sverige. Her arbejdede Vagn Schousboe i Jönköping som præst for de danske flygtninge.

Torben Søderberg

Direktør Torben Bjerre Søderberg blev 90 år.

Han grundlagde og drev gennem 40 år sit eget handelsfirma. Under besættelsen var Torben Bjerre Søderberg kurer for Frihedsbevægelsen.

BØGER

50 englændere i Vejle under hele krigen

Et par overlærere i Vejle har gennem en årrække arbejdet flittigt med lokalhistorien, især med besættelsetiden. Det er blevet til en halv snes interviews eller mere, bånd, optaget mens tid var, fx omkring 1960-65-67.

Nu har de to, Fredy Jensen og William Rosenkilde, så udsendt endnu et lille skrift, nr. 6 og 7, et dobbelthæfte, hvori man indgående beretter om, hvordan herregården Store Grundet i Vejles umiddelbare nordlige opland fra omkring 1941 frem til 5. maj var hjem for omkring 30 mandlige englændere plus kvinder og børn, ialt ca. 50. Under situationen taget i betragtning, meget frie forhold lod den danske stat, på tysk forlangende, en række strandede eng-

Helge Tønnesen

Fhv. forvalter ved Det kgl. Bibliotek, Helge Tønnesen blev 74 år.

Han stammede fra Odense og boede senere i Esbjerg, hvor han deltog i sabotageaktioner og illegalt bladarbejde.

Da Gestapo eftersøgte ham ivrigt, måtte han rejse til Sverige, hvor han blev ansat i flygtningeadministrationen.

Da han kom hjem, begyndte han på en landsomfattende indsamling af illegale blade, og fortsatte efter sin ansættelse ved Det kgl. Bibliotek. Takket være ham har Det kgl. Bibliotek en næsten komplet samling af bøger og illegale blade fra besættelsen. Han udarbejdede også værket »Den illegale presse 1940-45«. Desuden optog han på bånd samtaler med en lang række ledende modstandsfolk fra hele landet.

lændere internere her for resten af krigen. Der var et par journalister fra en stor London-avis, Daily Express, imellem. Ellers folk i alle aldre, alle professioner og alle samfundslag.

Først var de pågældende en tid på Folkekuren i Hald ved Viborg (her også en halv snes franskmænd - og fra april 43 sytten amerikanere i Fårevejle i Ods herred på Sjælland), men altså resten af tiden indkvarteret i St. Grundets hovedbygning og park. Kun i en enkelt periode, i 1944, holdt Gestapo, afløst af Værnemagtens lokale tropper, vagt omkring lejren - sammen med det danske politi. Ellers fik man lov at være i fred, indtil nogle den 4. maj 45 blev sendt til Sverige, mens andre straks fik friheden på stedet, altså i Danmark.

Internationalt Røde Kors i Schweiz kiggede et par gange på forholdene - og

fandt dem fine, godt suppleret af udsagn fra englænderne selv. Nu har så de to lærere bygget det lille skrift op, hovedsagelig på udsagn fra en af de internerede, Rich. H. Barfoot, født 1918 i Sydney. Da hans forældre døde, blev han adopteret. Og da hans ny mor, dansk af fødsel, blev enke, valgte hun at komme tilbage til Danmark. Med sin dreng, som siden kom på statsskolen i Birkerød og derpå blev gartner. Men hvis statslige tilhørsforhold altså ikke var i orden 9.4.40, da Danmark blev besat.

Han blev siden, efter 5.5.45, gift med en ung dansk dame, som havde været blandt personalet på St. Grundet. Og Vejle har siden været deres hjem. Han gik på efterløn som 63-årig gartner, og på det sidste har han haft en del svær sygdom.

Den anden, som fortæller løs til skriftet, er kriminalassistent Vagn Rasmussen, Vejle, født 1921, pensioneret 1984. Han kom som ung til politiet i Brande, blev siden fængselsbetjent på St. Grundet, da det danske politi blev nedlagt 19.9.44.

Ganske interessant lille skrift om en flig af besættelsetidens historie i Danmark.

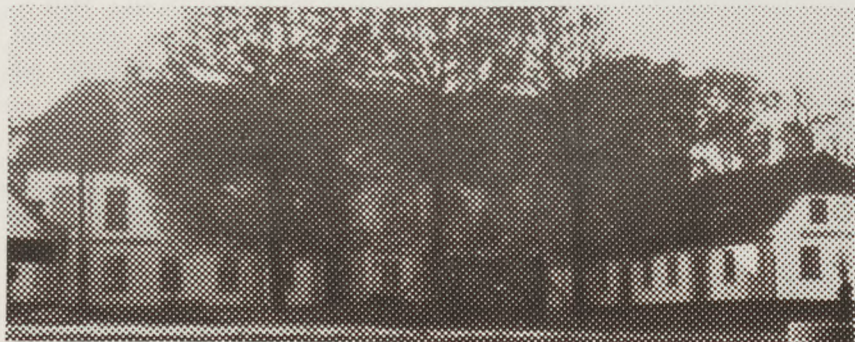
Johs. Rasmussen

26 år med Berlinmuren

Natten til 11. august 1961 var der stor travlhed i Østberling. Man slæbte læsevis af pæle og pigtråd frem, som blev til den første Berlinmur. Siden er muren udbygget. Nu i beton, 160 km lang, 3-4 m høj, strømførende og med skudanordninger osv. Østtysk politi med hunde og våben og en bred bræmme af ryddet land, alt sammen gør, at muren er næsten umulig at forcere. Man har talt både om en »Skammens mur« og en »Fredens mur«, efter hvilken politisk tro, man nu har.

Utroligt, men 26 år efter står Muren der stadig. Om det, der dengang skete, og udviklingen siden, set fra både vestlig og kommunistisk side, har en amerikansk tv-journalist, Norman Selb (selv i Berlin dengang) skrevet om i bogen »Berlinmuren«. Undertitel: »Kennedy, Khrustjof og et opgør i hjertet af Europa« (283 sider, 268 kr. Gyldendal).

Det var vel især USA, som dengang fik en lærestreg. Eisenhower og Roosevelt (siden Trumann) kunen i 1945 ikke se noget farligt ved Sovjet og Joseph Stalin. Mange amerikanere talte gemyt-

Hovedbygningen på St. Grundet i Vejles nordlige udkant. Herresædet, som nu ejes af Vejle kommune, er fra 1578. Nu er jorden udstykket, men huset står der stadig.

ligt om »Onkel Joe«, og de vidste ikke, at Stalin selv afskyede dette familiære udtryk. Kun Churchill så tidligt skellet mellem Øst og Vest og frygtede russisk dominans i Østeuropa og et »jerntæppe«, som jo også kom.

Fra østtysk side byggede man Muren, fordi folk flygtede i millionvis fra det østlige system. Side 204 noteres, at hvis general Clay havde haft magten 11.8.61, havde han sendt talrige vestlige lastbiler til blot at køre frem og tilbage, til russerne forstod, at planen med Muren ikke gik. Clay havde så overtrådt alle instrukser. Men var alligevel i Vesten blevet »dagens mand«.

Willy Brandts rådgiver, Egon Bahr, har sammenlignet Muren med en trafikulykke. Ofret opereres. Bagefter siger vennerne på sygestuen: »Der var du heldig, at du ikke mistede livet.« Når de er gået, opdager han, at det ene ben er amputeret.

En tid morede østtyskerne og russerne sig med en del terror i luften omkring Berlin. Men da Krustjof i oktober i oktober 1962 ville opbygge en række atommissiler på Cuba, brast Kennedys tålmodighed. USA forlangte missilerne fjernet straks. Det betød samtidig, at faren for tabet af hele Berlin til Østtyskland nu for stedse var drevet over.

En oplysende bog med meget stof til eftertanke.

Johs. Rasmussen

18.136 skulle forsvare København

Årsskriftet fra »Frihedsmuseets Venner« for 1988 ligger foran os. 164 sider til en uhørt lav pris, 58 kr. Denne gang fortæller historikeren og modstandsmanden, Jørgen H. Barfod, om »København kampklar. Københavns-ledelsen og den illegale hær 1943-45«.

Man hører om opbygningen af modstanden mod tyskerne i hovedstadsområdet, især fra 1943. Alt begyndte spredt og småt. Men tyskernes tilbagegang og den samtidig stadig mere brutale måde, de optrådte på også i vort land, det gjorde, at man fik en 29.8.43, det store brud, og at vi fik »Frihedsrådet« og i København »Københavnsledelsen«, især altsammen startet af Dansk Samling og kommunisterne, men iøvrigt med folk i alle aldre og fra alle samfundslag.

Da vi kom frem til 4. og 5. maj 45 var Storkøbenhavn opdelt i 7 afsnit plus enkelte andre enheder, og man stod med 18.136 mand i grupperne. Men megen dramatik, mange sejre, fx sabotagen på Riffelsyndikatet 22.6.44, hvor man fik 40 rekylgeværer, 60 maskinpistoler, 2 kanoner og megen ammunition med sig, inden virksomheden fattede af. En sejr, også fordi tyskerne havde sat 70 bevæbnede vagter på den, plus elførenden hegn o.s.v., var gået forud. Og mange nederlag og tilbageslag.

Man hører om den danske hærledelses uhyre smålighed og mistænksomhed med begrebet »den skæve våbenfordeling« (både fra Sverige og England), og hvordan det kom så vidt, at kaptajn Schjødt-Eriksen skulle have været til Sverige til internering af samme grund. Om folkestrejken sommeren 44, om Gestapos og Hipos mange overgreb og schalburgtager. Fx mod Tivolis Koncertsal, om RAFs angreb på Gestapohovedkvarteret Shellhuset 21.3.45 på en tid, hvor hele Københavnsledelsen var gået tabt og en ny indsats, men hvor Gestapo på mange felter vidste alt for god besked med modstandsarbejdet i hovedstaden.

Danmark slap godt fra krigens afslutning, hvad ingen jo på forhånd havde turdet drømme om. Men alligevel kunne Frihedsbevægelsens hospitalssektion 7.5.45 om morgenen notere, at der siden fredag aften 4. maj var 83 dræbte, 316 hårdt sårede og 227 lettere sårede i hovedstadsområdet.

Et smukt træk omkring freden var, at Frihedsbevægelsen i flere tilfælde var dem, som måtte sørge for mad til de tyske flygtninge på skolerne. Fx havde flygtningene på Jagtvejens skole 7.5. om eftermiddagen ikke fået forplejning i 3 dage.

Johs. Rasmussen

Kamp eller tilpasning?

Hans Kirckhoff har på Gyldendals forlag udsendt en ny bog »Kamp eller tilpasning«.

Den drejer sig især om forholdet mellem modstandsbevægelsen og politikerne i perioden 1940-45.

Det er en spændende beretning om den aktive modstand og de politiske partiers fastholden af magten, indtil de måtte opgive 29. august 43. Man kommer hele vejen rundt, ikke mindst omkring striden Venstre/Socialdemokratiet, specielt om landbrugsforhold.

Befrielsesregeringen omtales: Hvordan det igen lykkedes partierne at reducere betydningen af modstandsbevægelsens indsats.

Dog, da det gjaldt Atlantpagten og hjemmeforsvaret, fik modstandsbevægelsen igen sin betydning.

Naturligvis omtales igen sabotage o.s.v., men det er stort set gentagelser fra tidligere bøger.

VMJ

Af bogens mange fotos dette. Man ser fra venstre værkfører på Nordhavnsværftet Olaf Dehn, som var den stedlige delingsfører. I dag 80 år og bosat i Odense. Dernæst Johs. Rasmussen, Vejle. Så Vagn Holck Andersen, oprindelig »Holger Danske«-mand, nu kendt som direktør i Lego og Irma, og nu Legos leder i USA. Endelig værkfører Jørgen Henriksen på fabrikken »Kores«.

Billedet viser en demonstration af den svenske Husquarna maskinpistol og er taget i november 1944. På Katrinedalsvej 52 i Vanløse.

M. JOHANSEN

Pigtraad-Gestapofangen

Nummer 2. April 1988

JOSTEINSVEJ 51
2880 BAGSVÆRD

ADRESSE- LISTE

SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Fmd.: Villy Mørk Jensen, Sjørringvigvej 6, Sjørring, 7700 Thisted. 07 97 12 71.

Næstform.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose, tlf. 02 48 56 74.

Skr.: P. Nielsen, Bavnebjergspark 6, 3520 Farum. 02 95 22 08.

Kass.: Bernth Johannesson, Jacobysallé 16, 2th., 1806 Frederiksberg C, 01 31 86 86.

Bestyrelse: Villy Karlsson, Helge Kierulff, Hans Andersen, Else Drejer, Birgit Fischermann, Ove Laursen, Peter Møller Madsen, Erik Jensen, Birgit Lærche og Lilian Olsen.

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev 03 86 55 59.

Kass.: Ernst Steen, Vendersgade 6, 1363 København K 01 12 85 95.

Sommer: Møststien 6, Vester Lyng, 4500 Nykøbing S. 03 41 01 20.

Odense: Carl Aage Hansen, Kærmindevej 25, 5000 Odense. 09 12 71 99.

Århus: Fmd.: Knud Andreasen, Brønshøjvej 11, Hyllested, 8400 Ebeltoft. 06 33 60 61.

Kass./sekr.: Arnold Sejers, Jægergårdsgade 138, 2., 8000 Århus C. 06 13 07 65.

Aalborg: G. Hansen, Østre Allé 47, 9000 Aalborg. 08 12 73 63.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: Poul Nielsen, Bavnebjergspark 6, 3520 Farum. 02 95 22 08.

Kas.: Ernst Nielsen, Firkovvej 42, 2800 Lyngby. Giro 6 45 87 18. tlf. 02 87 09 58.

Socialsekretær: Otto Laugesen, Snerlevej 27, 7900 Nykøbing Mors. 07 72 02 27.

LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N. 01 35 50 12.

Kass.: Richard Tue Andersen, Randersvej 75, 8200 Århus N. 06 16 92 42. Giro 5 43 27 23.

Omegnsafdelingen:

Fmd.: Johan Kanding, Smedetoften 38, 2400 Kbh. NV. 01 10 61 49.

Socialsekr.: Kaj Wadsbach Pedersen. Træffes på kontoret: Kongevejen 252, 3.sal, 2830 Virum. 02 85 58 98. Giro 8 81 17 88. Tirsdag og torsdag 9-13. Lukket 7/12-7/1-88.

Esbjerg afd.: Fmd.: Viggo Hansen, Palnatokes Alle 19, 6700 Esbjerg. 05 14 27 58.

Kontor: Centret, Skolegade 54, 6700 Esbjerg.

Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Sydøstjysk afd.: Fmd.: Jens Jac. Jensen, Ullerupdalvej 217, 2., 7000 Fredericia. 05 92 54 57.

Kontor: Kongensgade 31 A, tlf. 05 93 29 73, åbent tirsdag 14-16.

Socialsekretær: Kai Ibsen, Skovparken 38 B, 6000 Kolding. 05 52 82 43.

Kolding: Kontor: Koldinghus, Staldgården. Åbent 2. og 4. torsdag kl. 14-17. 05 53 18 84.

Odense afd.: Kontor: Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ, tlf. 09 15 98 27. Åbent hver torsdag kl. 10-12.

Fmd. og socialsekretær: Richard Andersen, Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ. 09 15 98 27.

Kass.: Ruth Giersing, L.A. Ringsvej 92, 5230 Odense M, tlf. 09 14 27 16.

Sydfyns afd.: Louis Artéll, Brændeskovvænget 7 B, postbox 251, 5700 Svendborg. 09 22 37 00.

Aksel Jørgensen, Vornæsvej 33, 5700 Svendborg. 09 54 12 29.

Sjællands afd.: Ove Laursen, Moseskrænten 3, Ganløse Bund, 2760 Måløv. 02 18 30 46.

Aalborg afd.: A.J. Jørgensen (Åbo), Lemvigvej 67, 9220 Aalborg Ø. 08 15 70 82. Centrets adresse: Østerbro 38, 9000 Aalborg. 08 12 16 19. Åbent tirsdage 10-12, torsdage 10-12 og 14-17.

Århus afd.: Alfr. Bertelsen, C.F. Jessensvej 1, Århus N. 06 16 63 18.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. 06 16 63 18. Åbent mandag-torsdag kl. 10-12 (sociale sager). Kammeratligt samvær tirsdag og torsdag kl. 14-17.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fmd.: Axel Lauritzen, Lundtofteparken 42, 2.tv., 2800 Lyngby. 02 88 12 42.

Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62, 8900 Randers, tlf. 06 42 69 61.

Randers afd.: Fmd.: Albert Rasmussen, Adelgade 1, 8900 Randers. 06 42 36 29.

Kass.: Karin Larsen, Sjællandsgade 11, 8900 Randers. 06 42 58 60.

Sjællands afd.: Fmd.: Jens Thomsen, Skottegården 15, 2770 Kastrup. 01 50 48 61 og 01 50 09 70.

Kass.: Giro 1 70 30 72.

Århus afd.: Fmd.: Edith Johansen, Hougårdsvej 58, II, 8220 Brabrand. 06 26 15 19.

Kass.: Elisabeth Thorsen, Irisvej 2, 8400 Ebeltoft. 06 34 17 82.

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER FRA BESÆTTELSEN

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose. 02 48 56 74.

Kass.: Sallé Fischermann, Bernstorffsvej 155, IIth., 2820 Gentofte. 01 64 51 74.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Sjælør Boulevard 12, 2.tv., 2450 Kbh. SV. 01 16 60 98.

Kass.: Carl Adolf Sørensen, Egernevej 24, 8270 Højbjerg. 06 27 23 47.

HORSERØD

Fmd.: Villy Karlsson, Toftekærvej 116, 2860 Søborg. 01 69 86 62.

Kass.: Kaj Birkemose Petersen, Gl. Køge Landevej 251B, I-dør 2., 2650 Hvidovre. 01 49 20 62.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Villy Mørk Jensen, Sjørringvigvej 6, Sjørring, 7700 Thisted. 07 97 12 71.

Kass.: Søster Lærche, Immerkær 25, 2.tv., 2650 Hvidovre. 01 75 58 03.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

Astrid Blumensaad, Carlsgade 5, 5000 Odense C.

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Peder Søgård, Amerikavej, 7.4. th., 1756 København V. 01 23 02 14

Kass.: Emmy Eskildsen, Nansensgade 22, 5000 Odense C. 09 11 92 52.

Odense: Evald Lægteskov, Åsumvej 128, 5240 Odense NØ. 09 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Kidhøj 10, 2880 Bagsværd. 02 98 11 77.

Kass.: Ingeman Berthelsen, Landlystvej 72, 2650 Hvidovre. 01 75 97 13.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Fischermann, Toftekærvej 28 C, 2820 Gentofte. 01 65 82 12.

Kass.: Herman Ebstein, Gerlevvej 15, 2700 Brønshøj. 01 28 27 15.

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede. 12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8582 Anholt by. Henv. til: De Erhvervshæmmede Fra Frihedskampen, Skovvangsvej 220, 8200 Århus. Telefon 06 16 63 18, kl. 10-12. Mandag - torsdag. Ansøgning om ophold i højsæsonen skriftligt senest den 15. februar.

Kegnæs: Ejers af Kammeraternes Hjælpefond. Se øverst bladets side 2.

»Nors Hovedgård«: Selvejende institution. 12 senge. Adresse: Hindingsvej 38, Nors, 7700 Thisted. Henv.: Alex Bindeballe, 07 98 11 95.

Smidstruphytten: Ejers af Foreningen af Gestapofanger fra Besættelsen. 4 senge. Henv. til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose. 02 48 56 74.